

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

На правах рукопису

ДЖУС МИХАЙЛО ОЛЕГОВИЧ

**ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОДИМИРСЬКОЇ ТА КОВЕЛЬСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ
ЗМІН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Державна служба»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

ПАНИШКО ГАЛИНА ТАРАСІВНА

кандидат історичних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри політології та публічного управління

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри

_____ д. політ. н., проф. В. В. Бусленко

Луцьк–2025

Зміст

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади спроможності територіальних громад в процесі децентралізації України.....	8
1.1. Теоретико-методологічні засади спроможності територіальних громад в процесі децентралізації.....	8
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження.....	21
Розділ II. Політико-правова база дослідження процесу децентралізації України.....	30
2.1. Законодавство України про децентралізацію влади та місцевого самоврядування.....	30
2.2. Підзаконні акти: Розпорядження, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента, Постанови Верховної Ради України, накази Міністерств..	37
2.3. Установчі документи Володимирської та Ковельської міських територіальних громад: Статут Володимирської ТГ, Паспорт Ковельської ТГ.	42
Розділ III. Еволюційність процесу формування ОТГ навколо міст обласного значення як адміністративних центрів спроможних територіальних громад..	58
3.1. Децентралізаційні процеси в ініціативах, рішеннях Президента України та їх реалізація.....	58
3.2. Результативність процесу децентралізації реформування субрегіонального рівня на прикладі Володимирської та Ковельської міських ТГ.....	64
3.3. Порівняльний та узагальнюючий аналіз формування Володимирської та Ковельської міських територіальних громад.....	80
Висновки.....	93
Список використаних джерел.....	98

Вступ

Актуальність дослідження. Реформа децентралізації влади та створення розвиненого місцевого самоврядування на засадах субсидіарності в Україні покликана вирішувати усі питання регіонального значення. Творці реформи зосереджують увагу на ліквідації істотної залежності регіонів від центральної влади, забезпечивши значний рівень інвестиційної привабливості регіонів та територій локального рівня, фоормуючи дієздатні ТГ. У нормативно-правовій базі закріплено перелік адміністративно-територіальних одиниць, передбачено існування такої одиниці як міста обласного підпорядкування, що користується правами самоврядування та є центрами громад (у нашому випадку місто Ковель (Ковельська міська територіальна громада) та місто Володимир (Володимирська міська територіальна громада)). Нормативно-правову базу у даній сфері регулює значний масив законодавства, що коригує питання місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, законодавчо-нормативні акти з питань регіональної політики. Територіальна громада є особливим суб'єктом місцевого самоврядування, поєднуючи в собі одночасно функції носія місцевого самоврядування та низової адміністративно-територіальної одиниці. Статут територіальної громади закріплює особливості правового статусу конкретної територіальної громади.

Протягом 2014 – 2020 років реформа децентралізації досягла значних цілей, сформувала ефективну модель публічної влади для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку відповідних громад та територій, а саме територіальної організації влади базового рівня. Створено на Волині нову систему владних повноважень між органами влади, сформована нова система відносин між гілками влади на новий баланс принципу стримувань і противаг (невтручання одних гілок влади в діяльність інших). Важливим є той факт, що адміністративний центр об'єднаної громади розташовується приблизно в географічному центрі, ним у нашому випадку виступають міста обласного значення.

Питання управління містами як центрами громад та функціонування в них самоврядних інституцій розглядається в теорії соціального управління,

управління конкретними секторами міського господарства через галузевий менеджмент, що актуалізує процес дослідження. У нашому дослідженні міста Ковель та Володимир є містами геосоціальної системи, вони мають свої, притаманні тільки їм, географічний, соціально-економічний, архітектурний, планувальний та інформаційний виміри. Вони різні за формуванням просторів: історичного, політичного, рекреаційного, екологічного, комерційного, культурного тощо. Слід наголосити, що таке явище як просторове розширення, вільні території для будівництва мікрорайонів та промислових об'єктів відсутнє для Володимира, де немає можливості об'єднатися з навколишніми громадами, бо створені всі сільські ТГ. Дещо більший потенціал можливостей є у Ковеля, бо місто має більшу площу для створення інвестиційної привабливості у майбутньому.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи розкриває засади спроможності територіальних громад у процесі реформування місцевого самоврядування та організації нової влади на місцях через децентралізаційні зміни; розширення повноважень регіонів через надання повноважень, що прописані в законодавстві; роль та значення міст Ковеля та Володимира, як міст обласного значення і центрів територіальних громад у новоутворених районах Волинської області; еволюційність, результативність процесу децентралізації, його специфічні особливості; аналіз спроможності територіальних громад Володимирської та Ковельської за показниками: управлінська, фінансова, інфраструктурний потенціал, рівень прозорості та відкритості управління.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку проблем:

- дослідити та проаналізувати теоретико-методологічну базу дослідження, понятійно-категоріальний апарат;
- розкрити специфіку політико-правової бази дослідження децентралізаційних змін в Україні;
- проаналізувати залучені у дослідження установчі документи Володимирської та Ковельської міських територіальних громад;

- відслідкувати еволюційність процесу формування ОТГ навколо міст обласного значення як адміністративних центрів спроможних територіальних громад;
- здійснити порівняльний аналіз в ініціативах та рішеннях Президента України та їх реалізації;
- з'ясувати результативність процесу децентралізації – реформування субрегіонального рівня на прикладі Володимирської та Ковельської ТГ;
- спрогнозувати результати узагальнюючого аналізу формування Володимирської та Ковельської територіальних громад в реалізації практичної площини.

Об'єктом дослідження є специфіка сучасного процесу децентралізації на Волині та у містах обласного підпорядкування, що стали центрами територіальних громад протягом 2024 – 2020 років.

Предметом дослідження є особливості Володимирської та Ковельської територіальних громад у процесі децентралізаційних змін: порівняльний аналіз.

Методологічна база дослідження. В аналізі державотворчої практики, новітніх тенденцій функціонування органів місцевого самоврядування в Україні, визначається траєкторія розвитку громад як суб'єктів управління. Теоретичні висновки дослідження вимагають підкріплення методологічним базисом. Автором застосовано системний підхід, оскільки дослідження сфери новоутворених самоврядних громад у децентралізаційному марафоні визначається позитивною еволюційністю та зміною політичної системи. За допомогою компаративного аналізу здійснено порівняння кількості структурних складових у новоутворених Ковельській міській територіальній громаді та громаді з центром у Володимирі. Конкретно-історичний метод дозволяє відслідкувати процес спроможності соціально-економічних показників у ретроспективі. Принцип системності та комплексності дозволяє з'ясувати проблеми, виклики та перспективи децентралізаційного процесу на прикладі територіальної організації влади Ковеля та Володимира як

спроможних центрів територіальних громад. Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як аналіз, синтез, індукція, дедукція, сходження від абстрактного до конкретного тощо.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена постановкою наукової проблеми, метою дослідження, розробкою практичних рекомендацій щодо аспектів формування нової моделі інституцій децентралізаційних змін та нових органів місцевого самоврядування.

Уперше:

- Введено до наукового обігу поняття ревіталізація, що в нашому випадку відноситься до містечка Устилуг Володимирської міської територіальної громади. Містечка Волині завжди були центрами тяжіння навколишніх територій. Якщо брати до уваги зміну адміністративно-територіального устрою щодо нового районування, то до новоутвореного Ковельського району відносяться містечка: Голоби, Головне, Заболоття. Варто у цьому сенсі підтримати ініціативу волинських реалізаторів децентралізаційного процесу та їх побажання-заклики: «Відродимо містечка Волині».

- Отримали подальший розвиток положення про наступний етап децентралізації, тобто об'єднання областей та роль і значення у цьому процесі Володимира та Ковеля як центрів міських територіальних громад та міст обласного значення.

Теоретичне й практичне значення отриманих результатів обумовлено актуальністю дослідження, оскільки в Україні з'явилася сприятлива можливість запровадити найбільш оптимальну та ефективну владну модель субрегіону, запозичивши позитивний зарубіжний досвід та практики.

Матеріали магістерського дослідження можуть бути залучені для використання у лекційній практиці для студентів вузів, для **еселення** досліджуваних громад, популяризації ефективної роботи нових органів самоврядування, в управлінському процесі міст. Також принагідно можна використати матеріали при підготовці методичної літератури з теорії та практики місцевого самоврядування.

Апробація результатів була здійснена на засіданні кафедрального наукового семінару на тему: «Актуальні проблеми політології, публічного управління та адміністрування, соціології та філософії», що відбувся у грудні 2015 року.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, підрозділів, висновків, списку використаних джерел (69). Загальний обсяг магістерської роботи становить 105 сторінок, з них основного тексту 85 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади спроможності територіальних громад в процесі децентралізації України

1.3. Теоретико-методологічні засади спроможності територіальних громад в процесі децентралізації

Реформа децентралізації в Україні запустила процес передачі повноважень та ресурсів від центральних органів влади до місцевих органів самоврядування, з метою забезпечення громад більшими можливостями у самостійному управлінні розвитком, що сприяє ефективнішому розв'язанню локальних проблем. Фінансова незалежність громад дає можливість акумулювати кошти на місцях і розподіляти їх, враховуючи місцеві потреби. Це призводить до збільшення фінансової спроможності громади, створює сприятливі умови для реалізації важливих інфраструктурних проєктів, покращує якість освітніх, медичних та інших соціальних послуг, дає поштовх для розвитку бізнесу, що, в свою чергу, дозволяє створювати нові робочі місця та залучати інвестиції. Децентралізаційна реформа дала можливість територіальним громадам інтегрувати прилеглі населені пункти в єдину адміністративну одиницю, підвищила потенціал розвитку територій через врахування місцевих особливостей та об'єднання зусиль громади для підвищення якості життя мешканців. Вона стала не лише адміністративною реформою, але й інструментом громадянського суспільства, регіонального розвитку та побудови ефективного місцевого самоврядування в Україні. Документом для процесу формування громади став Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», прийнятий у 2015 році, який визначив правові механізми створення нових адміністративно-територіальних одиниць [1].

Теоретичні положення спроможності територіальних громад ґрунтуються на наявності достатніх бюджетних, інфраструктурних та кадрових ресурсів, за допомогою яких вирішуються питання життєдіяльності громад і забезпечується їх самоврядування через місцеві органи влади. Характеристикою спроможності

громади є її здатність ефективно керувати, забезпечуючи своїм жителям необхідні послуги. Спроможна громада повинна володіти достатніми джерелами наповнення місцевого бюджету, інфраструктурними та кадровими ресурсами для самоврядування. Для вирішення питань місцевого значення органи місцевого самоврядування повинні виявляти здатність до ефективного вирішення завдань, що стосуються жителів громади, відповідно до законодавства України. Важливим інструментом розробки та реалізації напрямків розвитку громади, ефективного використання нею економічних, соціальних, екологічних потужностей виступає стратегія розвитку громади. Ефективність роботи органів місцевого самоврядування в інтересах мешканців громади свідчить про її спроможність. Добровільне об'єднання громад в Україні стало одним із ключових механізмів посилення їх здатності до вирішення завдань на місцях, оскільки дозволяє об'єднати ресурси, що є недостатніми для окремих громад.

Рівень спроможності громади встановлює її здатність виконувати власні повноваження, забезпечувати якісні публічні послуги та створювати умови для соціально-економічного розвитку територій. Науковці розглядають спроможність громади як комплексне поняття, де відображається її вміння адаптуватися до викликів сьогодення, забезпечити належне управління та ефективне використання усіх доступних ресурсів. Ю. В. Ковбасюк та В. А. Гошовська зазначають, що на етапі реформування державної влади в Україні проводиться робота з формування «територій спроможних громад». У цьому процесі відбувається створення нових об'єднань громад на добровільній основі, які беруть на себе обов'язок «самостійно управляти своєю територією, бути відповідальними щодо питань дошкільної та шкільної освіти, первинної медицини та швидкої допомоги, комунального господарства, охорони правопорядку, пожежної охорони, соціального захисту». У 2015 році науковцями та експертним середовищем опрацьовується модель реформи, що потребує виконання таких п'яти кроків:

- створення трирівневої системи адміністративно-територіального устрою в Україні (регіони, райони, громади);
- розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів (село, селище, місто; район; регіон);
- передача основних повноважень місцевих держадміністрацій органам місцевого самоврядування (виконавча влада матиме тільки право контролю);
- повне оновлення бюджетної системи (громади повинні мати власні бюджети, можливість об'єднувати зусилля і фінанси, тоді у них з'являться ресурси для вирішення нагальних питань і розвитку);
- створення прозорої системи підзвітності органів місцевого самоврядування перед виборцями і державою [2].

Волинський вчений-дослідник процесу децентралізації доктор політичних наук, професор Валентин Малиновський у монографічному дослідженні «Реформа децентралізації у Волинській області» висвітлює етапи реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади у Волинській області за період 2014 – 2020 років. Автор процес децентралізації розглядає в контексті реформування базового та субрегіонального рівнів територіального устрою України та формування об'єднаних територіальних громад [3].

Українська науковиця Ірина Юркевич вказує на те, що децентралізація в Україні – це перспектива вирішення питань життя місцевих громад за допомогою місцевого самоврядування, зокрема підвищення ролі громадян у процесі прийняття та втілення рішень щодо соціального та економічного розвитку суспільства. Такі зміни призводять до цілої низки проблем та загроз. Тому наслідком реформи із децентралізації влади в Україні, зазначає І.Юркевич «має стати формування нової демократичної моделі управління, орієнтованої на збільшення повноважень територіальних громад. Впровадження децентралізації сприятиме посиленню демократії в державі та формуванню громадянського суспільства. У результаті реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади основою нової системи місцевого самоврядування мають

стати об'єднані територіальні громади, які утворюються на добровільній основі за законодавчо визначеною процедурою з власними органами самоврядування, у тому числі, виконавчими органами рад. Реформування має сприяти поліпшенню життя українських громадян, розбудови правової, сучасної, ефективної, конкурентоспроможної держави» [4].

У навчальному посібнику «Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень» авторства Лелеченко А. П., Васильєвої О. І., Куйбіди В. С., Ткачук А. Ф. висвітлено теоретичні та прикладні питання сучасного розуміння децентралізації в Україні, а також розкрито основні тенденції реалізації децентралізаційних реформ у світі. Автори посібника запропонували концептуальні та правові засади реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в Україні. Вони аргументовано доводять необхідність змін системи місцевого самоврядування, що передбачають реалізацію принципів субсидіарності, фінансової самостійності територіальних громад, широке застосування механізмів демократії. У посібнику приведено основні положення «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні:

- Забезпечення правового підґрунтя для добровільного об'єднання територіальних громад, у яких формуються дієздатні органи місцевого самоврядування, спроможні виконувати виключно власні та делеговані повноваження.
- Дотримання принципу субсидіарності, який передбачає передачу функцій від місцевих органів виконавчої влади та територіальних органів центральних органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, які мають найтісніший контакт із громадянами.
- Недопущення дублювання повноважень, функцій та завдань органів місцевого самоврядування різних рівнів.
- Забезпечення відкритості та підзвітності населенню територіальних громад діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

- Створення достатніх матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання завдань органів місцевого самоврядування.
- Реформування органів публічної влади на місцевому та регіональному рівнях за принципом оптимального забезпечення населення адміністративними і соціальними послугами, яке зменшує диспропорції у доступі громадян до цих послуг та їх якості.
- Розроблення механізмів контролю за якістю надання населенню публічних та інших законодавчо визначених послуг.
- Максимальне залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень, сприяння подальшому розвитку сучасних форм безпосередньої демократичної участі на місцях».

У даній Концепції передбачено, що повноваження між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади розподіляються оптимально. Зберігаються принципи субсидіарності, децентралізації, враховано кадровий, фінансовий, інфраструктурний потенціал і ресурси органів місцевого самоврядування різного рівня. Зроблено висновок, що «метою адміністративно-територіальної реформи має бути утворення на базовому рівні адміністративно-територіальних одиниць, спроможних до виконання своїх повноважень» [5].

Магістрантом опрацьовано монографію «Інститут місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації», авторами якої є колектив Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за загальною редакцією О.Н.Євтушенко та В.М.Ємельянова. У монографії досліджено теоретичні та практичні проблеми місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації державної влади на шляху до євроінтеграції, проаналізовано перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади з урахуванням кращих практик зарубіжного досвіду [6].

Автори монографії приводять погляди фон Штейна на органи місцевого самоврядування, які він визначає як «особливі юридичні особи з відповідними обов'язками, правами, власністю, які є частиною системи державних органів,

що мають певну економічно-правову залежність від системи, як суб'єкти майнових відносин». Фон Р. Гнейст, окреслює «інститут місцевого самоврядування, як публічне управління на громадських засадах за якого територіальні громади, що історично склалися, мають право самостійно вирішувати місцеві справи». Г. Еллінека (1851-1911 рр.) у праці «Загальне вчення про державу» зазначає, що «органи самоврядування не є органами держави, але держава поступається їм низкою урядових прав у повному обсязі, визнаючи їхню незалежність, тому управління на місцевому рівні має виконуватися почесними громадянами».

Важливими є теоретико-методологічні надбання українських вчених XIX століття, їх розуміння місцевого самоврядування, як права громади, наприклад М. Драгоманова, Ю. Панейка, І. Франка, М. Грушевського. Український політолог і публіцист М. Драгоманов у праці «Переднє слово (до Громади)» в 1878 році зазначає: «Громада потрібна людям для того, щоб кожному було найліпше. Значить, і громада тільки тоді буде мила кожному, коли вона не неволить нікого: бути в ній чи не бути. І громада мусить бути Спілкою вільних осіб». Згодом Драгоманов у своїй знаменитій праці «Вольный союз» - «Вільна спілка» (Женева, 1884 рік) описав модель держави, в основі якої стоїть громада, визначив повноваження центральних органів влади та місцевих громад в децентралізованій моделі організації життя. У своєму наковому доробку автор вказав «головні цілі для українського руху: права людини і громадянина – це необхідна умова особистої гідності та розвитку; самоврядування – це основа для руху до соціальної справедливості; політична свобода – це засіб для повернення української нації в сім'ю націй культурних». М. Драгоманов також виділяв «самоврядування загальнодержавне й самоврядування місцеве». Він пропагував широку автономію земських громад, повітів, губерній, які, на його думку, повинні були стати основою розвитку демократичної української держави та громадянського суспільства [7].

На думку Івана Франка кожна держава складається з міських і сільських громад, повітів і країв, складених з вільних людей. Говорячи про організацію влади в суспільстві, яке повинно виникнути після останньої революції, він

зазначає: «Там держави в нинішнім розумінні не буде, бо над народом не буде управи згори, але сам народ здолу (т.є. від громад) управляє сам собою, працює на себе, сам образується і сам обороняється» [8, с. 139].

Українські дослідники О. Євтушенко та Т. Лушагіна визначають, що процес децентралізації передбачає укрупнення громад для значного покращення їх економічного становища, якості надання муніципальних послуг, посилення відкритості системи управління для рішень «знизу», а також відповідальність за власні дії, відхід від бюрократизації, заорганізованості тощо. Цей механізм гарантує «ухвалення рішень на локальному (місцевому) рівні (на рівні територіальної громади), субрегіональному рівні (на середніх і нижчих рівнях організаційної ієрархії) без шкоди для інтересів системи, яка функціонує як єдине цілє». Українська модель децентралізації публічної влади зводиться до передачі значних повноважень, а також бюджетів від державних органів до органів місцевого самоврядування. Адже органи місцевого самоврядування знаходяться ближче до людей і такі повноваження вони можуть реалізувати найбільш успішно, надаючи при цьому особливої ролі інституту громадського контролю, що є важливою складовою механізму взаємної відповідальності суспільства та держави [9].

Після отримання Україною незалежності питання розвитку місцевого самоврядування набуло ще більшого значення. У країнах Західної Європи реформи, спрямовані на оптимізацію (зменшення) кількості самоврядних одиниць, удосконалення організаційної структури місцевого самоврядування, фінансові реформи, які передбачали перерозподіл видатків та зміни в оподаткуванні, розпочались у 50-х роках ХХ ст. 15 жовтня 1985 року країнами-членами Ради Європи була підписана Європейська хартія місцевого самоврядування, у якій було розроблено концепцію місцевого самоврядування, засади його функціонування та фінансову базу. Хартія є першим міжнародним документом, ратифікованим 46 країнами-членами Ради Європи, що визначив основні принципи функціонування органів місцевого самоврядування [10].

Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування у 1997 році. Для нашої держави приєднання до Хартії стало важливим кроком на

шляху до європейських стандартів демократії та розвитку громад. Її принципи активно впроваджуються у процесах децентралізації, які тривають в Україні протягом останнього десятиліття. Основні положення документу закріплені в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», що визначило статус органів місцевого самоврядування, їх відокремлення від органів державної влади, їх організаційну, правову, фінансову автономію, тобто право мати відповідні фінансові ресурси і «право створювати власні бюджети». Асоціація міст України, що об'єднує 1077 громад, продовжує впроваджувати принципи Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні для зміцнення спроможності територіальних громад, розвитку місцевої демократії та забезпечення сталого розвитку на місцях.

В Конституції України закріплено норми про те, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби. Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування (стаття 142).

Статею 143 Конституції України визначено, що:

- територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності;
- затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання;

- затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання;
- встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону;
- забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів;
- утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю;
- вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції [11].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», прийнятий у 1997 році окреслив принципи правової, організаційної та фінансової автономії територіальних громад. Головна суть цих принципів у тому, що органи місцевого самоврядування мають свої власні повноваження, визначені Конституцією і законами України, а тому не можуть скасовуватися чи обмежуватися органами державної влади, якщо це не передбачено законом. Важливо, що імплементація європейських стандартів до українського законодавства прискорює інтеграцію України до Європейського Союзу [12]. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом називає децентралізацію одним з пріоритетних принципів системи організації та функціонування публічної влади в Україні, стратегічним вектором української державної політики та складовою усіх галузевих і секторальних реформ.

Спроможність територіальної громади є багатовимірним феноменом, який охоплює механізми і реальну якість управління, включає управлінські, фінансові, інфраструктурні, соціальні та безпекові компоненти. Взаємозв'язок цих складових визначає системний характер розвитку громади, так як наявність потужної фінансової бази не гарантує ефективності при відсутності якісної інфраструктури або недостатнього рівня управлінських компетенцій.

На початку грудня 2025 року Міністерство розвитку громад та територій представило оновлений підхід до оцінки спроможності територіальних громад та першу ітерацію дашборду, створеного на основі

верифікованих даних і в партнерстві з проєктом «Відновлення для всіх (RFA)» та програмою Polaris. Українські громади отримають новий інструмент, який дасть можливість чесно й наочно побачити власну спроможність, бо через пандемію та повномасштабну війну вони не могли працювати на повну силу після свого формування у 2020 році. Держава формує єдині, прозорі та зрозумілі критерії, щоб підтримка приходила туди, де вона потрібна найбільше. Територіальні громади зможуть бачити свій реальний стан і динаміку розвитку на основі конкретних даних. Міністерство розвитку ставить перед собою мету цілеспрямовано та адресно підтримувати громади, які не досягають певного рівня у конкретних сферах. У новій моделі оцінки спроможності громади використовуються лише верифіковані дані, які збираються з офіційних державних джерел, міністерств, від громад та облдержадміністрацій. Оцінювання спроможності буде проводитись окремо для міських, селищних і сільських громад. З цією метою створено чотири групи критеріїв (24 показники на старті):

- людський потенціал;
- гуманітарно-економічний потенціал;
- інституційна спроможність;
- фінансова спроможність.

Міністерство розвитку ставить завдання створення таких критеріїв, які б враховували не лише роботу органів місцевого самоврядування, а й демографічний, економічний та соціальний стан громади. Значення фінансових показників повинне бути збалансоване з іншими групами критеріїв. Дані будуть оновлюватися щорічно і демонструватимуть стан громади і динаміку її руху. Усі ці показники будуть для громади основою для подальших дій, індикатором для планування, прийняття рішень тощо [13].

Поняття «людський потенціал» дозволяє охарактеризувати соціально-економічні, культурні, екологічні та інші аспекти умов життя людини, розкриває способи реалізації можливостей у контексті суспільного розвитку. Людський потенціал територіальної громади складається із сукупності прихованих і явних можливостей кожного жителя, його ресурсів, здібностей,

що дають змогу розвиватися, самореалізовуватися та постійно вдосконалюватися. Група критеріїв оцінки спроможності громади «людський потенціал» – це загальна чисельність населення громади, зокрема діти, та демографічні тенденції. Гуманітарний та економічний потенціал передбачає економічну активність, зайнятість, індекс будівництва. Інституційною спроможністю названо доступ до адміністративних послуг, міжнародну допомога та співробітництво. Фінансова спроможність громади утворюється із доходів, витрат, рівня субсидування, податкової структури, трансфертів.

В контексті спроможності територіальних громад також використовуються й інші поняття, окрім запропонованих Міністерством розвитку у цьому році. Це, зокрема, управлінська спроможність, яка визначається здатністю органів місцевого самоврядування формувати та реалізовувати свої рішення, здійснювати стратегічне планування, залучати мешканців до управління громадою та підтримувати ефективну комунікацію. Основними складовими управління є прозорість, підзвітність, антикорупційні процедури та компетентність управлінського персоналу. Саме ця складова визначає якість функціонування інших компонентів спроможності.

Таке поняття як фінансова спроможність громади базується на структурі доходів, стабільності бюджету, можливості залучати інвестиції та використовувати механізми співфінансування. Власні доходи територіальних громад дають їм незалежність від коливань державних трансфертів, ефективне бюджетування дозволяє реалізовувати довгострокові проєкти розвитку. Протягом останніх років громади із диверсифікованою дохідною базою все краще адаптуються до економічних та безпекових викликів у зв'язку із впливом повномасштабної війни на фінансову спроможність територіальних громад. Науковці-дослідники Ю. Голинський та В. Нурієва у статті «Фінансова спроможність громад під час повномасштабної війни» окреслили теоретичні основи фінансової спроможності територіальних громад та вплив децентралізації на неї, проаналізували та оцінили фінансову стійкість місцевих бюджетів під час повномасштабного вторгнення. Вони запропонували шляхи підвищення фінансової спроможності територіальних громад «під час воєнного

стану, зокрема: привернення інвестицій, підвищення ефективності витрат, розвиток малого та середнього бізнесу, використання грантів та спонсорської допомоги, залучення допомоги від міжнародних організацій та донорів, податкові пільги та зменшення податкових тягарів» [14].

Інфраструктурна спроможність громади – це поняття, що відображає матеріально-технічний її потенціал, тобто дороги, інженерні мережі, комунальну інфраструктуру, громадські заклади та об'єкти соціальної сфери. Якість інфраструктури територіальної громади прямо впливає на умови проживання її мешканців, на рівень інвестиційної привабливості, а також перспективи реалізації місцевих програм розвитку. У свою чергу існує ще таке визначення як «соціальна спроможність громади», яке охоплює доступність та якість освітніх, медичних, культурних і соціальних послуг, що надаються жителям громади; рівень соціальної активності її мешканців; розвиток громадських ініціатив. Взаємодія громади з органами самоврядування може бути ефективною за активної участі населення в управлінні, що визначає рівень довіри до влади [15].

У сучасних умовах воєнного стану в Україні важливо виокремлювати безпекову складову спроможності територіальної громади. Це поняття містить готовність громади забезпечувати цивільний захист, підтримувати критичну інфраструктуру, роботу систем оповіщення та укриттів, а також взаємодіяти з ДСНС та іншими службами. Після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році безпекова спроможність стала невід'ємною частиною оцінки стійкості громад проти зовнішніх викликів, включаючи військові та економічні загрози. 26 червня 2025 року у Дніпрі відбувся форум «Безпечна громада 2025», організований Міністерством внутрішніх справ України. Учасниками заходу були керівники громад, обласних військових адміністрацій, представники безпекових служб, поліції, рятувальників та члени Уряду, а також Міністр розвитку громад та територій України. Основне питання, що обговорювалося на форумі – «розвиток безпечного середовища на рівні громад, практичні рішення, які дозволяють системно реагувати на загрози, посилювати спроможність громад до дій у кризових ситуаціях і створювати захищені

простори для життя». Визначено, що безпечна громада – це спільна відповідальність держави, регіональної та місцевої влади і державна політика безпеки та відновлення спрямована на допомогу громадам, які впроваджують її у практику. Міністерство внутрішніх справ України презентувало проєкт «Офіцер-рятувальник громади», покликаний забезпечити новий рівень цивільного захисту на місцях. Територіальна громада мусить бути готова реагувати на загрози, але насамперед має створити умови, у яких кожна людина відчує себе захищеною у повсякденному житті. У 2025 році Урядом України на місця спрямовано понад 74 млрд. грн. дотацій і субвенцій, які дозволять громадам виконувати свої повноваження, підтримувати людей і реагувати на виклики. Окремим рішенням Уряд виділив 1,8 млрд. грн. для 180-ти прифронтових громад, які будуть використані на укриття, аварійні роботи, ремонти інженерних мереж тощо [16].

Наступним важливим компонентом спроможності громад є цифрова трансформація: використання електронного документообігу, цифрових реєстрів, онлайн-сервісів, автоматизація управлінських процесів та відкриті дані, що суттєво підвищує ефективність надання послуг, забезпечує прозорість діяльності влади. Цифровізація сприяє зменшенню бюрократії, прискоренню та збільшенню ефективності взаємодії та підвищенню доступності послуг для мешканців громади.

Таким чином, спроможність територіальної громади — це багатовимірний комплекс, що охоплює управлінські, фінансові, інфраструктурні, соціальні, безпекові та цифрові складники. Збалансоване поєднання цих компонентів гарантує ефективне виконання повноважень органами місцевого самоврядування, а також забезпечує сталий розвиток та здатність громади протистояти викликам у контексті децентралізації в сучасних умовах воєнного стану в Україні. Проведений теоретичний аналіз підтверджує, що розвиток територіальної громади залежить не лише від ресурсів, а й від здатності органів місцевого самоврядування формувати ефективні управлінські моделі, забезпечувати прозорість і взаємодію з

мешканцями, впроваджувати інноваційні підходи та адаптувати європейські практики.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Основою наукового дослідження є поняття та категорії, оскільки вони дозволяють чітко і однозначно визначити ключові поняття, які використовуються для опису структури, функцій та повноважень діяльності територіальної громади у процесі децентралізації України. Для структурування та систематизації знань у галузі системи місцевого самоврядування і розвитку територій саме категорії є фундаментальними класифікаційними одиницями.

Основні категорії, що використовуються в рамках дослідження проблематики:

Децентралізація – 1) процес передачі частини функцій та повноважень вищими рівнями управління нижчим (від центральних органів виконавчої влади до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування); 2) у широкому розумінні – ослаблення або скасування централізації [17].

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) – це територіальна громада, яка об'єднує одну або кілька сусідніх громад з метою розвитку спільних проєктів та надання якісних послуг своїм мешканцям.

Територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [12].

Староста – це посадова особа, яка обирається радою територіальної громади для представництва її інтересів в органах влади та місцевого самоврядування.

Послуги територіальної громади надаються мешканцям у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, соціального захисту, благоустрою та інших сферах.

Співпраця територіальних громад – це спільна діяльність з іншими громадами, органами влади, бізнесом та громадськими організаціями.

Співробітництво територіальних громад – відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень [18].

Адміністративний центр територіальної громади - населений пункт (село, селище, місто), що має розвинену інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території територіальної громади та в якому розміщується представницький орган місцевого самоврядування територіальної громади [12].

Територія територіальної громади - нерозривна територія, в межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції і законів України, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [12].

Юридична особа - сільська, селищна, міська рада, розміщена в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб - сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою [18].

Спроможність територіальної громади – це її здатність самостійно забезпечувати належний рівень публічних послуг для мешканців, використовуючи наявні ресурси та потенціал. Вона передбачає наявність достатніх фінансових, кадрових та інфраструктурних умов для вирішення питань місцевого значення, зокрема в галузях освіти, охорони здоров'я, культури та житлово-комунального господарства.

Управлінська спроможність – здатність органів місцевого самоврядування формувати та реалізовувати рішення; забезпечувати стратегічне планування;

залучати мешканців до управління; підтримувати ефективну комунікацію; антикорупційні процедури та компетентність управлінського персоналу; застосовувати елементи прозорості та підзвітності.

Фінансова спроможність - це здатність громади самостійно забезпечувати місцеві потреби (освіта, медицина, ЖКГ) завдяки достатнім місцевим доходам (податки, власні ресурси) та ефективному управлінню, що включає фінансові, інфраструктурні та кадрові ресурси, і є ключовим показником успіху децентралізації. Це дозволяє громаді розвиватися та надавати якісні послуги без надмірної залежності від центрального бюджету.

Інфраструктурна спроможність – це зданість громади самостійно забезпечувати якість життя мешканців завдяки достатнім місцевим фінансам, інфраструктурі та кадровим ресурсам, щоб якісно надавати послуги в освіті, медицині, ЖКГ, соціальному захисті та культурі, що є ключовим показником успішної децентралізації та фінансової автономії територіальних громад.

Цифрова трансформація – це використання електронного документообігу, цифрових реєстрів, онлайн-сервісів, автоматизація управлінських процесів та відкриті дані, що суттєво підвищує ефективність надання послуг, забезпечує прозорість діяльності влади. Цифровізація сприяє зменшенню бюрократії, прискоренню та збільшенню ефективності взаємодії та підвищенню доступності послуг для мешканців громади.

Безпекова складова громади – це комплекс заходів та умов, що забезпечують фізичну та соціальну захищеність жителів, включаючи як традиційні елементи (правоохоронні органи, пожежна безпека), так і сучасні (системи оповіщення, кібербезпека, психологічна підтримка), а також важливі соціальні аспекти, як-от довіра, згуртованість та взаємодія між мешканцями. Це також створення ефективних механізмів управління безпекою, наприклад, через місцеві програми та Центри безпеки громад.

Рада громади – це виборний представницький орган місцевого самоврядування (наприклад, сільська, селищна або міська рада), який представляє інтереси територіальної громади, тобто жителів певного населеного пункту, і приймає

рішення від її імені. Він є частиною системи місцевого самоврядування і складається з депутатів.

Представництво ради громади – рада громади представляє інтереси мешканців населеного пункту, а також здійснює функції та повноваження, визначені законодавством.

Повноваження ради громади – прийняття рішень з питань місцевого значення, які стосуються життєзабезпечення громади.

Субсидіарність – принцип, згідно з яким надання державних (адміністративних) послуг здійснюється на максимально наближеному до населення територіальному рівні, на якому є належні організаційні, матеріальні та фінансові ресурси, що забезпечують їх обсяг і якість відповідно до загальнодержавних стандартів. Реалізація принципу субсидіарності дає можливість максимально наблизити процес прийняття управлінських рішень до громадян [17].

Транспарентність (прозорість) – це обізнаність з діями влади. «Вірогідність, ясність і можливість легкої перевірки відомостей про що-небудь; відсутність таємності» [17].

Муніципальний менеджмент є сукупністю принципів і практик ефективного управління містами та громадами.

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [11].

Органи місцевого самоврядування (ОМС) – це органи влади, які обираються мешканцями громади та здійснюють свої повноваження на її території [17].

Представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом

представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення [12].

Адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село [12].

Районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст [12].

Виконавчі органи рад - органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами [12].

Органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста [12].

Посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету [12].

Делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [12].

Районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл,

селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання [12].

Обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

Поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків.

Бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази [12].

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою [12].

Мінімальний рівень соціальних потреб - гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України.

Самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Громадські слухання – форма безпосередньої участі громадян у місцевому самоврядуванні, шляхом зустрічей громадян із представниками місцевої влади для обговорення питань місцевого значення, внесення пропозицій та контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. В результаті цих зустрічей приймаються колективні пропозиції, які органи місцевого самоврядування зобов'язані розглянути.

Стійкість громади – здатність громади успішно адаптуватися до змін, ефективно реагувати на кризові ситуації, а також відновлюватися після них, зберігаючи свою соціальну згуртованість, економічну стабільність та культурну самобутність, протистояти зовнішньому впливу і зберігати свої основні функції та добробут мешканців.

Місцеве управління громади – це система влади, яка складається з територіальної громади та органів місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська рада та її виконавчі органи), що самостійно вирішують питання місцевого значення.

Житель - громадянин України, який задекларував або зареєстрував місце проживання на території територіальної громади або фактичне місце проживання/перебування якого підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (далі - житель, який проживає), крім військовослужбовця строкової служби, фізичної особи, яка за вироком суду перебуває у місці позбавлення волі.

Конференція жителів - проведення загальних зборів жителів шляхом зібрання делегатів жителів всієї території територіальної громади або її окремої частини, уповноважених представляти інтереси інших жителів відповідної території на підставі рішень загальних зборів, проведених у межах дрібніших частин території територіальної громади, для участі у вирішенні питань місцевого значення.

Людський потенціал – це універсальна соціологічна категорія, яка може застосовуватися для порівняльного аналізу, визначення рівня суспільних трансформацій (характеристика соціальної могутності країни з урахуванням чисельності її населення), оцінки динаміки розвитку соціальних систем (окремих товариств, спільнот, регіонального та муніципального соціуму, соціальних організацій та організаційних соціальних груп).

Ревіталізація – процес повернення життя; процес відродження та розвитку містечок як осередків місцевого самоврядування.

Диверсифікація – це володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику портфеля в цілому.

Ітерація – це повторення певної дії чи процесу для досягнення результату, де кожен крок наближає до нього.

Дашборд – так називається інформаційна панель, що створює візуалізацію ключових показників та даних в одному місці для зручного моніторингу і

аналізу. Він надає миттєвий огляд, часто у вигляді графіків, діаграм та карт, що дозволяє швидко оцінити ефективність певного процесу або тенденції, наприклад, у бізнесі чи маркетингу.

«Децентралізаційний марафон в дії» - Всеукраїнська акція у рамках проєкту «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування (ПУЛЬС) за підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID)»

Волинська економічна ліга (ВЕЛ) – структура, створена 1 лютого 2019 року з ініціативи 12 ОТГ Волині, які пропонували створення Асоціації ОМС Волинської області. Вона створена на основі аполітичного партнерства між ОТГ Волинської області з метою комплексного економічного розвитку. Регіональний ВЕЛ-проєкт сформований за такими блоками: інфраструктура, промисловість, агропотенціал, туризм, спорт, промоція та спроможність.

Децентралізація є способом територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з визначених питань або у визначеній сфері структурам локального чи регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї. У науковому дослідженні напрацьовано та проаналізовано відповідну термінологію та понятійний апарат, що дозволяє розкрити більш повно і точно ключові поняття еволюційності децентралізаційного процесу в Україні за період 2014 – 2020 років. Сукупність цих термінів відображає процеси взаємодії державної влади та новоутворених органів місцевого самоврядування, які працюють взаємопов'язано, реалізуючи стратегію захисту населення громад під час повномасштабної війни.

Отже, залучено до наукового обігу найбільш актуальні до проблеми дослідження дефініції, що напрацьовані теоретиками місцевого самоврядування у концептуальних засадах. Відповідна термінологія та понятійний апарат дають змогу досліджувати децентралізаційні процеси і ті зміни, що відбуваються у громадах з позицій змін адміністративно-територіального устрою, утворення нових суб'єктів управління, у системі змін місцевого самоврядування

муніципального рівня, зважаючи на складність та масштабність реформаційного процесу.

Розділ II. Політико-правова база дослідження процесу децентралізації України

2.1. Законодавство України про децентралізацію влади та місцевого самоврядування дослідження

Автором дослідження проаналізовано українське законодавство про становлення і розвиток територіальних громад та децентралізаційний процес в Україні, який базується на Конституції України і складається із Законів України, Постанов Кабінету Міністрів України, наказів, довідок та інших нормативно-правових актів.

Конституція України, як основний Закон, є базовим документом для прийняття Законів України та підзаконних актів з даної проблематики. Зокрема, у Конституції закріплене право громадян України «брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування» (стаття 38). Конституція визначає місцеве самоврядування як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України; кваліфікує районні та обласні ради органами місцевого самоврядування, як представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст; означає належність питань організації управління районами в містах до компетенції міських рад; формулює визначення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування як наявне «рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» (стаття 140) [11].

Основний Закон України закріплює положення про склад сільської, селищної, міської, районної, обласної ради; вибори депутатів до них; строк та припинення їх повноважень; процедуру виборів територіальними громадами

відповідно сільського, селищного, міського голови, строк повноважень голів тощо (стаття 141). У статті 142 визначено, що таке матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування; право територіальних громад «сіл, селищ і міст об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби»; окреслено участь держави у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування; фінансову підтримку державою місцевого самоврядування. Стаття 143 Конституції окреслює безпосередню діяльність обласних та районних рад щодо органів місцевого самоврядування тощо [11].

Закон України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР, прийнятий Верховною Радою України 21 травня 1997 року, відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. У пункті 1 статті 2 подано поняття місцевого самоврядування: «Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України». Пунктом 2 статті 2 визначено, що місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Також Законом України «Про місцеве самоврядування» визначаються основні його принципи; організаційно-правова основа; закріплюється право громадян на їх участь у місцевому самоврядуванні; окреслюються повноваження виконавчих органів сільських, селищних та міських рад; повноваження голів сільських, селищних, міських, районних та обласних рад. Цим Законом України затверджено:

- порядок формування, організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування;
- гарантії місцевого самоврядування;
- відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування [12].

25 травня 2003 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» № 755-IV. «Законом визначено загальні засади державної реєстрації, органи державної реєстрації, обумовлено роботу Єдиного державного реєстру та порталу електронних сервісів, визначено процес проведення державної реєстрації, оскарження, відмови в державній реєстрації, відповідальність у цій сфері тощо» [19].

Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» від 16.04.2009 № 1275-VI визначає принципи створення асоціацій; поняття асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, їх статус, членство, символіку, права; в документі обумовлено порядок створення та припинення діяльності асоціацій, їх повноваження; описано органи управління, засади взаємодії з державними органами, гарантії та відповідальність» [20].

17 червня 2014 р. було прийнято Закон України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII, який визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю. Співробітництво територіальних громад ґрунтується на принципах законності, добровільності, взаємної вигоди, прозорості та відкритості, рівноправності учасників та взаємної відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати. Територіальні громади, що є суб'єктами співробітництва, здійснюють його через органи місцевого самоврядування у сферах спільних інтересів. Законом обумовлені різноманітні форми такого співробітництва,

процедуру припинення співробітництва. У Розділі IV Закону визначено шляхи, якими здійснюється співробітництво між громадами, а також його державне стимулювання, фінансування та моніторинг. Розділ V обумовлює підстави для припинення співробітництва територіальних громад, процедуру припинення, особливості припинення залежно від форми співробітництва [18].

Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII «Законом визначаються основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлюються особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України» [21].

Закон України від 05.02.2015 року «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157/VIII регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. За цим Законом «об'єднана територіальна громада вважається утвореною з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому частиною четвертою статті 7 цього Закону». Закон визначає порядок добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад, а також порядок здійснення державою підтримки добровільного об'єднання територіальних громад і добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. «Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою» (частина третя статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015).

За Законом «Про добровільне об'єднання територіальних громад» державою здійснюється:

- інформаційно-просвітницьке сприяння та організаційна підтримка добровільному об'єднанню територіальних громад та приєднанню до об'єднаних територіальних громад – Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями;

- методичне забезпечення добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання до об'єднаних територіальних громад, визначення обсягів та форми підтримки – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою та розвитку місцевого самоврядування.

- фінансова підтримка добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та приєднання до об'єднаних територіальних громад – шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади. Пропозиції вносяться до Кабінету Міністрів України.

«Якщо рада об'єднаної територіальної громади прийняла рішення про відмову у наданні згоди на добровільне приєднання до неї іншої територіальної громади за її ініціативою, Кабінет Міністрів України може скасувати рішення про визнання такої об'єднаної територіальної громади спроможною» (стаття 9 в редакції Закону № 1851-VIII від 09.02.2017р. [18].

Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» від 26.11.2015 р. № 837-VIII. У Прикінцевих положеннях визначено, що Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом [22].

Для врегулювання діяльності центрів надання адміністративних послуг був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» від 10.12.2015 р. № 888-VIII [23].

Закон України № 1848-VII «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища», що був прийнятий 09.02.2017 доповнив Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» у частині визначення поняття «старостинський округ – частина території об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», на якій розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, визначена сільською, селищною, міською радою з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого населеного пункту (населених пунктів) старостою». Стаття 14⁻¹ викладена в новій редакції, а саме у ній визначено, що староста є виборною посадовою особою місцевого самоврядування, він «обирається жителями села, селища (сіл, селищ), розташованого на території відповідного старостинського округу, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі». Цим Законом визначено термін повноваження старости, його членство у виконавчому комітеті сільської, селищної, міської ради, порядок організації роботи, його повноваження, випадки припинення діяльності тощо. До статті 26 Закону додано третю частину, у якій окреслене коло питань, що вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади [24].

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» від 09.02.2017 р. №1851-VIII. Цей Закон передбачає внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», зокрема його доповнено Розділом II⁻¹ такого змісту «Порядок добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад»:

- Стаття 8⁻¹. Ініціювання добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад;
- Стаття 8⁻². Порядок підготовки проекту рішення про добровільне приєднання до об'єднаної територіальної громади;
- Стаття 8⁻³. Особливості припинення повноважень сільської, селищної ради, сільського, селищного голови територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади;
- Статті 9 і 10 викласти в новій редакції [25].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на території суміжних районів» від 14.03.2017 р. № 1923-VIII. Документом внесено зміни до Земельного кодексу України, Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [26].

17 листопада 2020 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій» № 1009-IX, в якому внесла низку змін до певних Законів України [27].

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12 травня 2022 р. № 2259-IX дозволив призупинити певні процедури, забезпечити безперервність роботи державних органів та органів місцевого самоврядування в умовах повномасштабної війни у частині застосування норм про звільнення та припинення повноважень, врегульовуючи питання кадрової стабільності та функціонування влади під час війни [28].

Законом України «Про міжнародне територіальне співробітництво» від 24.04.2024 № 3668-IX «визначено правові, економічні та організаційні засади міжнародного територіального співробітництва України з іноземними державами, що спрямоване на налагодження міжнародної територіальної

співпраці між державами, регіонами і територіями з метою збалансованості соціально-економічного розвитку, забезпечення державних інтересів і безпеки шляхом підтримання взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права з урахуванням історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей регіонів і територій» [29].

9 травня 2024 року в Україні прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» № 3703-IX, яким вирішено встановити, що «на період дії воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, положення абзацу третього частини сьомої статті 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» не застосовуються на територіях, на яких ведуться бойові дії, включених до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, що визначається відповідно до законодавства» [30].

2.2. Підзаконні акти: Розпорядження, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента, Постанови Верховної Ради України, накази Міністерств

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. № 333-р. КМУ поставив завдання Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства разом із заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади за участю органів місцевого самоврядування та їх всеукраїнських асоціацій доручено розробити та подати в установленому порядку Кабінетові Міністрів України проект плану заходів щодо реалізації Концепції. Цим Розпорядженням було затверджено рамковий документ

(Концепцію), який став основою для реформи децентралізації в Україні. Метою Концепції є створення нової системи місцевого самоврядування, яка б забезпечувала ефективне управління, розвиток територій та наближення послуг до громадян. Документом визначено цілі децентралізації, завдання, принципи та основні напрями: створення ефективної системи місцевого самоврядування, формування спроможних територіальних громад, розмежування повноважень та фінансів. На основі Концепції був прийнятий Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» в 2015 році. Пройшов процес утворення об'єднаних територіальних громад та передача повноважень і ресурсів на місця (децентралізація), що триває й досі [31].

У зв'язку з повномасштабною війною росії проти України положення Концепції вимагають оновлення, враховуючи воєнний стан та нові реалії. Необхідно створити сучасний, системний стратегічний документ для розвитку місцевого самоврядування в Україні. Війна суттєво змінила умови, обставини та пріоритети, особливо в контексті відбудови та інтеграції до Європейського Союзу. 13 червня 2025 року Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи та Міністерство розвитку громад та територій України провели робочу зустріч щодо внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року №333. Асоціація міст України представила пропозиції щодо вирішення актуальних проблем територіальних громад:

- запобігання редецентралізації (зокрема, це позбавлення територіальних громад прав власності на земельні ділянки водного фонду та на лісові землі);
- усунення надмірного контролю та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування (26 державних органів здійснюють нагляд та контроль за місцевим самоврядуванням);
- компенсації втрат місцевого самоврядування внаслідок рішень державної влади – різниця в тарифах, безкоштовне харчування, пільговий проїзд, вилучення «військового», «силового» ПДФО та реверсу тощо;

- запровадження ефективних державних програм будівництва в територіальних громадах захисних споруд цивільного призначення та відновлення інфраструктури;
- адміністрування місцевих податків та зборів (станом на 01.01.2025 року заборгованість по платежах до місцевих бюджетів складає 40,8 млрд. гривень) [32].

Прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіону на період до 2020 року» від 06.08.2014 р. № 385-втратила чинність.

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 27.08.2014 р. № 233 «Про затвердження примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад» - втратив чинність.

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 15.08.2014 р. № 225 «Про затвердження Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад». Порядок визначає механізм формування та ведення Реєстру про співробітництво територіальних громад Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Формування Реєстру здійснюється шляхом внесення до нього договорів про співробітництво та додаткових договорів про приєднання до співробітництва (зміни згідно з Наказом Міністерства розвитку громад та територій № 1071 від 03.07.2025). Наказ передбачає такі норми: ведення Реєстру українською мовою в електронній формі; договори про співробітництво або додаткові договори про приєднання до співробітництва вносяться до Реєстру на підставі передачі Мінрозвитку суб'єктом співробітництва не пізніше ніж на п'ятий робочий день з дня підписання договору всіма сторонами одного примірника такого договору, укладеного відповідно до законодавства [33].

Постанова Верховної Ради України «Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні» від 04.06.2015 р. № 509/VIII визначає: «Цією Постановою рекомендовано суб'єктам права законодавчої ініціативи здійснювати розробку та внесення на розгляд Верховної Ради України визначених Планом законодавчого забезпечення реформ в Україні законопроектів з урахуванням встановлених у ньому строків». Метою Плану є визначення пріоритетних напрямів удосконалення правового регулювання суспільних відносин на засадах системності та взаємоузгодженості, забезпечення ефективності реформування.

Основні завдання для досягнення мети:

- «на підставі програмних документів, міжнародних зобов'язань України, громадських та наукових ініціатив сформувати законодавчі орієнтири для здійснення реформ;
- диференціювати узагальнені законодавчі пропозиції відповідно до галузевих реформ;
- визначити часові межі (терміни) законодавчого забезпечення реформ.

План законодавчого забезпечення реформ в Україні покликаний стати базовою платформою реалізації Верховною Радою України політико-правових засад розвитку суспільства і держави, інструментом досягнення цілей стратегічних реформ в Україні» [34].

Постанова Кабінету Міністрів України «Методика формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 р. № 214. «Методика визначає порядок розроблення перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим, області та умови формування проектних спроможних територіальних громад». Рада міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрація з урахуванням утворених відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднаних територіальних громад розробляє відповідно до цієї Методики із залученням представників органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та громадськості відповідних адміністративно-територіальних

одиниць проект перспективного плану та паспорти спроможних територіальних громад [35].

Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019 визначено мету: «забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Указом Президента України поставлено завдання забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року». Указ Президента затверджує та підтримує глобальні цілі ООН, адаптовані для України, які передбачають подолання бідності та інші завдання, і доручає Кабінету Міністрів забезпечити їх інтеграцію в державні документи та рекомендує науковим установам враховувати їх у своїй роботі [36].

13 травня 2020 року Кабінетом Міністрів України прийнято Розпорядження «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Волинської області» за № 590-р. У Перспективному плані формування територій громад Волинської області подано перелік спроможних територіальних громад з назвами територіальних громад, що входять до складу спроможної територіальної громади [37].

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територіальних громад Волинської області» від 12 червня 2020 року № 708-р. До цього розпорядження було затверджено Додаток «Адміністративні центри та території територіальних громад Волинської області» Розпорядженням КМУ від 26 листопада 2025 року № 1326-р. [38].

Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» від 21.12.2022 р. № 265. «Методичні рекомендації затверджено для надання методичної допомоги органам місцевого самоврядування при підготовці стратегій розвитку

територіальних громад з метою планування їх розвитку, а також забезпечення єдиного підходу до формування документів державної регіональної політики» [39].

Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України 05.04.2023 № 217 прийнято Наказ «Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад та додаткових договорів про приєднання до співробітництва» [40].

Постанова Верховної Ради № 807-IX від 17.07.2020 «Про утворення та ліквідацію районів» затвердила новий адміністративно-територіальний устрій, ліквідувавши старі райони та створивши нові. Це ключовий акт, у якому визначено порядок затвердження новий адміністративно-територіальний устрій, ліквідувавши старі райони та створивши нові (136 замість 490) [41].

2.3. Установчі документи Володимирської та Ковельської міських територіальних громад: Статут Володимирської ТГ, Паспорт Ковельської ТГ

Статут Володимирської міської територіальної громади – це основний нормативно-правовий акт, який визначає принципи місцевого самоврядування в місті Володимирі відповідно до законодавства України. Цей документ регулює правові, організаційні та фінансові засади життя Володимирської громади, її статус, права та обов'язки мешканців, порядок роботи органів самоврядування.

Після всебічного публічного обговорення Статут територіальної громади міста Володимира-Волинського було затверджено Рішенням сесії сьомого скликання Володимир-Волинської міської ради від «07» вересня 2018 року №28/30 та зареєстровано Рішенням Головного територіального управління юстиції у Волинській області від 25 лютого 2019 року. Статут Володимир-Волинська міська рада, керуючись Конституцією України, Законами України, враховуючи положення Європейської хартії місцевого самоврядування у Статуті визначила основи життєдіяльності територіальної громади міста Володимира-Волинського, засади, форми та порядок здійснення нею місцевого самоврядування.

У Розділі I надано таке поняття: «Статут територіальної громади міста Володимира-Волинського є основним нормативним актом територіальної громади, прийнятим відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інших законів України, та з урахуванням положень «Європейської хартії місцевого самоврядування», ратифікованої Законом України від 15.07.97 №452/97-ВР». Дія Статуту відбувається на території міста, він має вищу юридичну силу стосовно інших актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідно до законодавства України Статутом визначено межі та склад території міста. На підставі Статуту вирішуються питання місцевого значення, які перебувають у компетенції міста; забезпечуються форми, порядок і гарантії безпосередньої участі населення міста у вирішенні питань місцевого значення; визначається структура і порядок формування органів місцевого самоврядування міста; затверджується назва та повноваження виборних і інших органів та посадових осіб місцевого самоврядування міста, а також термін повноважень депутатів, представницьких органів місцевого самоврядування, посадових осіб, інших органів місцевого самоврядування, виборних посадових осіб місцевого самоврядування. За цим документом набирає чинності:

- порядок прийняття і набуття чинності нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування;
- основи і види відповідальності органів місцевого самоврядування і посадових осіб місцевого самоврядування;
- порядок відзиву, вияву недовіри населенням або дострокового припинення повноважень виборних органів та осіб місцевого самоврядування, основи та порядок припинення їх повноважень;
- статус та соціальні гарантії депутатів, членів інших виборних органів місцевого самоврядування, виборних посадових осіб місцевого самоврядування, основи та порядок їх припинення повноважень;
- гарантії прав посадових осіб місцевого самоврядування;

- умови та порядок організації виконавчого комітету міської ради;
- економічна і фінансова основа реалізації місцевого самоврядування, порядок володіння, використання і розпорядження міською комунальною власністю;
- порядок внесення змін та доповнень до Статуту;
- стратегія та основні напрями розвитку міста.

Статтею 2 визначено, що місто Володимир-Волинський є самостійною адміністративно-територіальною одиницею у складі Волинської області України. Воно розташоване на межі Волинської височини та Волинського Полісся. Біля міста поліські болота із заплавою річки Луги глибоко проникають у підвищений хвилястий рельєф височини. Саме місто розміщується на правому підвищеному березі р. Луги, що є правою притокою Західного Бугу. На час прийняття Статуту територія міста Володимира-Волинського складає 17,2 кв. км., населення – понад 39 тисяч чоловік.

«Мешканцями міста Володимира-Волинського є усі особи, які на законних підставах постійно чи тимчасово проживають, володіють нерухомим майном, працюють на території міста, здійснюють іншу діяльність, пов'язану зі сплатою податків до місцевого бюджету міста» (стаття 3). Стаття 4 Статуту говорить про символіку міста (герб, прапор), порядок її використання; символи і відзнаки міського голови, міської ради та її виконавчих органів. Стаття 5 окреслює святкові дні та пам'ятні дати. Присвоєння звань та відзнак членам територіальної громади та іншим громадянам рішенням міської ради обумовлює стаття 6. «Територію міста складають усі земельні та водні ділянки в межах, які затверджені Верховною Радою України. Управління цією територією здійснюється відповідно до Конституції України, законів України та цього Статуту. Територія міста є основою життя і діяльності територіальної громади і перебуває у віданні органів місцевого самоврядування при дотриманні прав власників землі та інших належних землекористувачів» (стаття 7). Виконавчий комітет міської ради в рамках своїх повноважень забезпечує охорону, збереження та відновлення об'єктів культурної спадщини

на території міста Володимира-Волинського у відповідності до чинного Законодавства України. Перелік об'єктів культурної спадщини затверджується Додатком 3 до Статуту територіальної громади міста Володимира-Волинського (стаття 8).

У Розділі II Статуту визначено, що «місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою міста Володимира-Волинського в інтересах територіальної громади в межах прав, наданих їй Конституцією та законами України як безпосередньо, так і через міську раду та її виконавчі органи. Систему місцевого самоврядування міста Володимира-Волинського складають: територіальна громада міста; міська рада; міський голова; виконавчі органи міської ради; органи самоорганізації населення. Також окреслено гарантії здійснення місцевого самоврядування в місті Володимирі-Волинському, діяльність його органів і посадових осіб. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування міста, прийняті згідно з чинним законодавством, є обов'язковими до виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на території міста. Рішення, прийняті територіальною громадою міста на місцевому референдумі є обов'язковими для виконання всіма органами і посадовими особами місцевого самоврядування, громадянами, об'єднаннями громадян, а також підприємствами, установами й організаціями, які розташовані на території міста. Офіційне тлумачення актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування, Статуту, рішень, прийнятих на референдумі здійснюють органи і посадові особи, що їх прийняли, а також міська рада. Документом визначена відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування (статті 9 - 14).

Розділ III встановлює:

- поняття територіальної громади міста Володимира-Волинського та форми реалізації права її членів на участь у місцевому самоврядуванні;

- форми та гарантії реалізації права членів територіальної громади на участь у здійсненні місцевого самоврядування;
- поняття та процес проведення місцевих виборів; місцевого референдуму; загальних зборів громадян за місцем проживання;
- право членів територіальної громади міста ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, віднесеного законом до відання місцевого самоврядування;
- право громади міста на проведення громадських слухань;
- право членів територіальної громади міста особисто звертатися до органів і посадових осіб місцевого самоврядування в письмовій або усній формі із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються діяльності органів місцевого самоврядування, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення в межах повноважень, визначених законодавством для органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- право членів територіальної громади міста бути присутніми на відкритих засіданнях міської ради, виконавчих органів ради, постійних та тимчасових контрольних депутатських комісіях; брати участь у засіданнях відповідного органу самоорганізації населення; члени територіальної громади, які мають право голосу на місцевих виборах, можуть бути обраними депутатами міської ради, міським головою, посадовими особами органів самоорганізації населення.
- право членів територіальної громади міста брати участь у здійсненні місцевого самоврядування міських осередків політичних партій, громадських організацій, творчих спілок, їх об'єднань;
- інші форми участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування;

«Жителі міста відповідно до Конституції України мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи, демонстрації та інші масові заходи». Органи місцевого самоврядування повинні дотримуватися принципів громадянського миру та злагоди між членами територіальної громади, захисту прав, поваги гідності й інтересів різноманітних соціальних,

етнічних і релігійних груп громадян. Члени територіальної громади користуються правами на задоволення соціально-побутових, економічних, безпекових, культурно-духовних потреб. Захист і реалізація прав та свобод людини і громадянина територіальної громади, які закріплені в Конституції та законодавстві України, визначають зміст і спрямованість діяльності органів місцевого самоврядування. Вони мають право на безоплатне отримання соціальних, освітніх, медичних, культурних та інших послуг на території міста у порядку, визначеному законодавством України та рішеннями міської ради; окремі категорії мешканців (пенсіонери, ветерани війни, репресовані, вдови, багатодітні сім'ї тощо) – пільгові умови при користуванні інфраструктурою міста, наданні житлово-комунальних послуг, оподаткуванні тощо.

Права і обов'язки мешканців міста взаємопов'язані, а отже, громадяни зобов'язані виконувати свої обов'язки, що стосуються їх особисто та міської громади в цілому: зберігати об'єкти історико-культурної спадщини, берегти та розвивати традиції та особливості міста; сприяти сталому розвитку міста; толерантно ставитись до усіх його мешканців; сприяти реалізації права мешканців на задоволення передбачених цим Статутом основних соціально-побутових, економічних, безпекових, культурно-духовних потреб; бережливо ставитись до довкілля, зелених насаджень, екології міста; не порушувати прав і свобод інших осіб.

Розділ V визначає поняття та порядок формування Володимир-Волинської міської ради; порядок обрання, загальний склад, режим роботи та обов'язки депутатського корпусу міської ради. Статтею 38 окреслені питання, які правомочна розглядати і вирішувати Володимир-Волинська міська рада – ті, що віднесені Конституцією України, Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні” та іншими законами до її відання. У статтях 39 – 42 передбачено:

- порядок і правила скликання сесії міської ради, порядок денний та гласність засідань;
- регламент міської ради;

- положення про постійні комісії міської ради, порядок обрання комісій, їх діяльність щодо попереднього розгляду проєктів програм соціально-економічного і культурного розвитку міста, місцевого бюджету, звітів про виконання програм і бюджету;
- вивчення і підготовка комісіями міської ради повідомлень про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва тощо;
- попередній розгляд постійними комісіями кандидатур осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження міською радою, готують висновки з цих питань.
- постійні комісії за дорученням міської ради, секретаря ради або з власної ініціативи вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітетові органів, підприємств, організацій і установ комунальної власності, подають за результатами перевірки рекомендації на розгляд їх керівників, а в разі необхідності – на розгляд міської ради чи виконавчого комітету, здійснюють контроль за виконанням рішень ради, виконавчого комітету;
- постійні комісії готують висновки і рекомендації, які приймаються більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії, в разі його відсутності – заступником голови або секретарем комісії;
- висновки і рекомендації постійної комісії, протоколи її засідань є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Стаття 43 вказує, що «для спільної роботи по здійсненню депутатських повноважень у виборчих округах депутати можуть об'єднуватися в депутатські групи за єдністю території їх виборчих округів, спільністю проблем, які вони вирішують, або іншими ознаками».

Розділ VI визначає формування та склад виконавчого комітету міської ради, його повноваження, організацію роботи виконавчого комітету, управлінь, відділів та інших виконавчих органів міської ради. Посадові особи місцевого

самоврядування виконавчих органів міської ради призначаються на посаду і звільняються з посади відповідно до вимог Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» і цього Статуту. Положення про управління, відділи та інші виконавчі органи міської ради затверджуються міською радою.

Розділ VII обумовлює правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення, який визначається Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про органи самоорганізації населення», іншими законами України та рішеннями Володимира – Волинської міської ради.

Розділ VIII окреслює стратегію та основні напрями розвитку міста Володимир-Волинський. У статуті визначена, що «Сталий розвиток міста забезпечується шляхом розробки та реалізації Генерального плану розвитку міста, Стратегії розвитку міста, а також щорічних Програм економічного та соціального розвитку міста, міських та інших цільових програм при участі міської громади». Виконавчі органи міської ради у своїй діяльності реалізують основні напрями Стратегії розвитку міста, програм економічного та соціального розвитку міста. Підходи до управління об'єктами комунальної власності міста також спрямовані на реалізацію основних повсякденних та стратегічних завдань його розвитку в усіх сферах економічного, соціального та культурного життя. Одним із ключових підходів у системі сталого розвитку міста є виявлення та розв'язання пріоритетних соціальних проблем з максимально раціональним використанням наявних ресурсів, додатковим залученням зовнішніх та генеруванням внутрішніх ресурсів міської громади.

Означено що Стратегія – це документально зафіксований проєкт перспективних напрямів, пріоритетів, цілей, завдань економічного, соціального та культурного розвитку міста, яка визначає можливий сценарій цього розвитку на довгострокову перспективу, а також система комплексних заходів, які забезпечують досягнення головної мети та завдань міського розвитку на перспективу. Програма економічного та соціального розвитку міста передуює створенню проєкту бюджету та розробляється відповідно до Стратегії розвитку

міста на основі даних розвитку за останній звітний період, прогнозу соціально-економічного розвитку до кінця року і планів розвитку економіки та соціальної сфери міста наступного року. У місті можуть розроблятися й інші цільові програми розвитку, які містять в собі відповідні заходи щодо розвитку відповідних сфер соціального життя міста та його жителів у вузьких профільних сферах і є складовою Програми ЕСР.

Статутом передбачено:

- кадрове забезпечення сталого розвитку міста;
- міське планування, завдання якого полягає в ефективній координації процесів землекористування, приватного і громадського будівництва та іншого використання земель, визначених для містобудівних потреб, у відповідності з діючим генеральним планом міста та затвердженими правилами;
- забезпечення громадського порядку та громадської безпеки;
- пільги за рахунок міського бюджету;
- підтримка благодійництва, меценатства та спонсорства;
- міжнародна діяльність: участь у русі міст-партнерів; в об'єднаннях зарубіжних суб'єктів місцевого самоврядування з проблематики, що має пріоритетне значення для територіальної громади; у заходах, що мають представницький характер для територіальної громади, обмін досвідом; у заходах міжнародного плану, що мають на меті отримання конкретної допомоги для територіальної громади; у заходах, що сприяють залученню інвестицій на розвиток територіальної громади, міста або передбачають здійснення спільних проектів; у заходах відповідно до міжнародних угод України або в рамках міждержавних програм; діяльність з міжнародними організаціями і фондами з підтримки історичної та культурної спадщини, а, також, залученні інвестицій до розвитку галузей, визначених Стратегією розвитку міста або Програмою економічного та соціального розвитку міста.
- залучення інвестицій у законних формах, які сприяють розвитку економіки в місті, у першу чергу, галузей з надання соціальних послуг та об'єктів соціальної інфраструктури.

Розділ IX. «Фінанси територіальної громади міста» визначає загальні принципи фінансової діяльності громади та відбувається на засадах:

- 1) планування фінансових ресурсів;
- 2) першочергового забезпечення потреб, які мають важливе значення для розвитку територіальної громади та соціально-економічного благополуччя її членів;
- 3) врахування загальнодержавних інтересів;
- 4) прозорості, регулярного інформування, винесення на обговорення питань фінансового планування, інвестиційної діяльності, проектів міського бюджету та забезпечення доступу до здійснення контролю з боку громадськості;
- 5) застосування новітніх технологій у здійсненні фінансового менеджменту та використання широкого спектру фінансових інструментів, притаманних ринковій економіці.

Позики територіальної громади є важливим інструментом щодо формування інвестиційних джерел на відновлення соціальної інфраструктури та інфраструктури комунального господарства територіальної громади. Вони оформлюються в цінні папери, емісія яких реєструється державними органами в порядку, встановленому законом. Органи місцевого самоврядування беруть на себе зобов'язання щодо виплати коштів на здійснення інвестицій та заходів, спрямованих на їх залучення, лише в тому випадку, якщо це передбачено положеннями бюджетного планування. Обсяги фінансових зобов'язань розраховуються відповідно до передбачених бюджетних можливостей наступних трьох років. З метою забезпечення процесів розвитку територіальної громади органи місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства можуть утворювати кредитно-фінансові установи та координувати їх діяльність. Міська рада встановлює граничні обсяги застави та запозичень, враховуючи загальноекономічну ситуацію, перспективи розвитку економіки міста, рівень платоспроможності суб'єктів господарювання та населення міста, терміни здійснення виплат, а також важливість здійснення відповідних інвестицій для розвитку територіальної громади.

Місцеві податки та збори – це обов’язкові платежі до міського бюджету, що здійснюють фізичні та юридичні особи. Міська рада самостійно встановлює місцеві податки та збори відповідно до Податкового Кодексу України та у межах граничних розмірів ставок. Органи місцевого самоврядування можуть виступати гарантами щодо зобов’язань підприємств, установ та організацій. Фінанси підприємств, що перебувають у комунальній власності територіальної громади, є складовою частиною її фінансової системи.

У Розділі X передбачені загальні засади формування бюджету міста, збалансування доходів та видатків бюджету, затвердження бюджету на кожний бюджетний період, який розпочинається з 1 січня та закінчується 31 грудня до 25 грудня року, що передує плановому. Будь-які бюджетні зобов’язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідних бюджетних призначень, встановлених рішенням про бюджет міста. До прийняття рішення про міський бюджет на поточний бюджетний період, забороняється здійснювати капітальні видатки і надавати кредити з бюджету (крім випадків, пов’язаних із виділенням коштів з резервного фонду бюджету та проведення видатків за рахунок трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам), а, також, здійснювати місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії. Звітність про виконання бюджету міста є оперативною, місячною, квартальною та річною. Річний звіт про виконання бюджету міста подається на затвердження міською радою.

Розділ XI – Комунальна власність громади. До комунальної власності належать рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частка в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров’я, науки, соціального обслуговування та інше майно й майнові права, рухомі та нерухомі об’єкти, визначені відповідно до закону як об’єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Суб’єктом права комунальної власності міста Володимир-Волинського є територіальна громада міста, від імені та в інтересах якої діє

міська рада. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах із правами власності інших суб'єктів. Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку. Статутом визначено порядок користування та розпорядження об'єктами нерухомого майна територіальної громади тощо.

Розділ XII Прикінцеві та перехідні положення Статуту визначають правила набуття ним чинності, офіційне тлумачення Статуту та порядок скасування, внесення змін і доповнень до цього Статуту [42].

У 2025 році 9 квітня Розпорядженням міського голови м. Ковеля №111-р затверджено Паспорт Ковельської територіальної громади. Паспортом затверджено символіку міста Ковеля: герб та прапор, яка була прийнята 16.09.1993 року, автор – А. Б. Гречило. Герб Ковеля – знак, в основі якого зображено щит, який має червоне (малинове) поле, в центрі золота підкова, оточена трьома срібними хрестами, над щитом розміщена срібна корона, щит обрамлений золотою прикрасою в стилі бароко. Головний елемент герба – золота підкова в центрі щита, яка означає давнє ремесло ковельчан – ковальство, а також і назву міста. Підкова є символом щастя і благополуччя людей. Срібні хрести нагадують про триєдність світу і християнську основу духу. Корона міста – не тільки символічна прикраса щита, вона нагадує про ковельський замок і про те, що Ковель мав статус міста королівського. За правовим статусом в середньовічні часи на Волині королівськими були ще Луцьк і Володимир-Волинський. Червоний колір герба – це історичний колір герба Волині, який символізує відвагу, гарячу любов до Бога, готовність пролити кров за Бога і Батьківщину Україну.

Історія Ковеля надзвичайно багатогранна. Її торкнулося литовсько-руське управління і панування Речі Посполитої, царсько-російська колонізація і австро-угорське панування, сталінська диктатура і гітлерівська окупація, комуністично-радянська система і становлення незалежності України. Від часу заснування місто було багатим на пам'ятки старовини, архітектурні споруди. На жаль, чимало з них зруйновано у полум'ї численних воєн. Цінною в архітектурному, а особливо в історичному сенсі, окрасою міста є приміщення

колишньої аптеки Фрідріксона (ІХХ ст.), послугами якої користувалися Косачі, міської поліклініки (1910 р.), приміщення Ковельського ревкому по вул. Незалежності, 132 (початок ХХ ст.), ЗОШ І-ІІ ступеня № 6 (початок ХХ ст.). Вони зберегли елементи національної стилістики і вирізняються із сучасної фонові забудови. Досить непроста доля духовних святинь міста Ковеля. З православних храмів до наших днів зберігся Свято-Воскресенський собор (1877 р.), Свято-Михайлівська церква (початок ХХ ст.), що належать до цінних архітектурно-художніх зразків Волинської монументальної архітектури. До пам'яток старовини належить споруда по вул. Незалежності, 125. Це колишня єврейська синагога (середина ХІХ ст.). Незважаючи на певні зміни в плануванні, будинок залишився унікальним зразком конструктивного рішення, зберіг характерні риси культової споруди. В міському історичному музеї зберігається та експонується понад три тисячі експонатів з історії міста Ковеля. Ковель сьогодні – сучасне і знане місто не лише в нашій державі, а й за її межами, потужний залізничний вузол Західної України, який має вагоме стратегічне значення для держави, з'єднуючи її з багатьма європейськими країнами. Ковель пережив злети і падіння, досягав розквіту і доценту руйнувався, але завжди вставав у неповторній красі. Впродовж століть місто залишалося українським зі своїми звичаями, традиціями, культурою, мовою.

Депутати Ковельської міської ради представлені такими політичними партіями: «За майбутнє», «Слуга народу», «Європейська солідарність», Аграрна партія України, Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», «Сила і Честь», Всеукраїнське об'єднання «Свобода». Паспортом Ковельської громади узагальнено інформацію про виконавчі органи міської ради, органи місцевого самоврядування, приведені кількісні показники: міська рада - 1, виконавчий комітет -1, виконавчі органи міської ради -1, апарат управління міської ради та її виконавчих органів -1, департаменти та управління – 7, відділи – 20, інші структури – 3.

Приводяться цифрові дані з виконання бюджету міста, наприклад протягом 2021 року міський бюджет виконаний по доходах на 103,1 % до уточненого плану на січень-грудень, в сумі це становить 804420,3 тис. грн, в

тому числі надійшло до загального фонду власних надходжень 518624,6 тис. грн (виконання 104,5%), до спеціального фонду 30383,1 тис. грн (114,1 %), офіційних трансфертів з державного бюджету надійшло 211755,3 тис. грн (99,9 %). Рівень виконання доходів міського бюджету забезпечив фінансування бюджетних видатків на загальну суму 780570,0 тис. грн, в тому числі по загальному фонду бюджету на суму 603381,3 тис. грн, та по спеціальному фонду бюджету на 177188,8 тис. грн і виконання відповідно становить по бюджету міста 94,6 % до річного бюджетного призначення, в тому числі по загальному фонду 97,5 % та по спеціальному фонду 85,8 %. Протягом 2021 року здійснено видатків на 158761,1 тис. грн більше ніж у 2020 році, в тому числі по загальному фонду бюджету на 126495,2 тис. грн та по спеціальному фонду бюджету на 32265,9 тис. грн. Питома вага видатків загального фонду у бюджеті міста становить 73,3 % та спеціального фонду – 26,7 %.

У документі представлено промисловість Ковеля, перелік підприємств, які виготовляють продукцію виробничо-технічного призначення та товари народного вжитку. Серед них: ТОВ «ВО Ковельсьільмаш» ТзОВ «Добра кухня», ТзОВ «Верб-ВВ», ТзОВ «ВКФ «Ковель» - переробка ліслпродукції, швейні вироби ТОВ «САВА-УА», Виробництво панчішношкарпеткових та інших трикотажних виробів – «ВКФ Ковель», ТОВ «НЗК» з виробництва меблів, ТОВ «Ковельський хлібокомбінат», вироби хлібобулочні ТзОВ «К.П. Верес», оптова торгівля, торгівля будматеріалами, виготовлення дверей ТзОВ «К.П. Верес», ТзОВ «Волинь Склопласт» - виробництво металопластикових вікон, дверей, ТОВ «ВолиньКальвіс» - виробництво котлів, ТзОВ «Хліб» - вироби хлібобулочні, ПрАТ «ШБУ-63» - виробництво асфальтобетону, ВКПП «Агропромтехцентр» - лісопилне та стругальне виробництво; виробництво дерев'яної тари ТОВ "Еко-тара", Ковельська сімейна пеперова фабрика-виготовлення туалетного паперу; ТОВ "Інтер'єт Люкс"- виробництво меблів; ТОВ "Волиньдорресурс" - виробництво бетонних розчинів, готових для використання; ТОВ "Волиньдорбуд" - виробництво іншої хімічної продукції; СТзОВ «Білинське» - вирощування зернових культур; ФОП Шворак Петро

Єфремович – виробництво меблів; ФОП Кутній Олександр Леонтійович – виробництво рамок для бджільництва.

Основним завданням управління «Центру надання адміністративних послуг» виконавчого комітету Ковельської міської ради є організація надання адміністративних послуг у найкоротші терміни і за мінімальної кількості відвідин заявників; покращення якості їх надання; забезпечення інформування заявників про вимоги і порядок надання адміністративних послуг через ЦНАП [43].

Варто зазначити, що дана реформа стала альтернативою процесу федералізації, який постійно нав'язувала російська федерація, що розпочала повномасштабну війну в Україні. Важливим документом була Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Волинської області» від 23.09.2015 р., Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 р., Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р., Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій» від 17.11.2020 р., Закон України «Про функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 р., Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво» від 24.04.2024 р., Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіону на період до 2020 року» від 06.08.2014р., Постанова Кабінету Міністрів України «Методика формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2025 р., Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. та ін.

Статут Володимирської міської територіальної громади є основним нормативно-правовим актом, який визначає принципи місцевого

самоврядування в місті Володимирі відповідно до законодавства України. Цей документ регулює правові, організаційні та фінансові засади життя Володимирської громади, її статус, права та обов'язки мешканців, порядок роботи органів самоврядування. Сталий розвиток міста забезпечується шляхом розробки та реалізації Генерального плану розвитку міста, Стратегії розвитку міста, а також щорічних Програм економічного та соціального розвитку міста, міських та інших цільових програм за участі міської громади. Виконавчі органи міської ради у своїй діяльності реалізують основні напрямки Стратегії розвитку міста, Програм економічного та соціального розвитку.

Паспорт Ковельської територіальної громади затверджено розпорядженням міського голови міста Ковеля № 111-р від 9 квітня 2025 року. Даним документом затверджено символіку міста – герб, прапор: герб Ковеля – знак, в якому зображено щит, що має червоне (малинове) поле, в центрі золота підкова, оточена трьома срібними хрестами, над щитом розміщена срібна корона, щит обрамлений золотою прикрасою в стилі бароко. Кожен елемент герба символізує спосіб заняття ковельчан. Так, золота підкова в центрі щита символізує ковальство як давнє ремесло ковельчан, а також назву міста і є символом щастя та благополуччя. Триєдність світу і християнську основу духа символізують хрести. Корона міста є не тільки символічною прикрасою щита, вона також нагадує про Ковельський замок і про королівський статус міста. У середньовічні часи на Волині королівськими були такі міста як Луцьк і Володимир-Волинський. У документі також представлена промисловість Ковеля переліком підприємств.

Розділ III. Еволюційність процесу формування ОТГ навколо міст обласного значення як адміністративних центрів спроможних територіальних громад

3.1. Децентралізаційні процеси в ініціативах, рішеннях Президента України та їх реалізація

У 2018 році П. Порошенко у щорічному посланні до Верховної Ради України, зазначив, що децентралізація працює і є дієвим щепленням від федералізації, міцною запорукою унітарності нашої соборної України. «Пройшло фактично чотири роки від старту децентралізаційного марафону! Однак не усі політичні сили українського парламенту однаково реагували на результативність даного процесу. Про це свідчить те, як окремі політики з числа представників Закарпаття та Волині сприйняли розподіл повноважень між державою та відповідними регіонами. Закарпатські депутати у «Зверненні Закарпатської обласної ради щодо внесення змін до Конституції України та законів України з метою надання широких адміністративних і фінансових повноважень ОМС» згадали про результати місцевого референдуму, що відбувся одночасно із Всеукраїнським референдумом та виборами Президента України 1 грудня 1991 року. Цікавим є той факт, що жителі закарпатського регіону проголосували за проголошення Закарпатської області «спеціальною самоврядною територією як суб'єкта у складі незалежної України» з результатом 78,6%. Однак означені результати так і не були реалізовані. Голова на той час Закарпатської обласної ради відкинув усі звинувачення з приводу закликів до автономії регіону, висловив позицію, що Закарпаття готове до децентралізаційних змін.

Певне здивування викликала позиція волинського регіону. Тут варто звернути увагу на результативність та успішність децентралізації і тому позиція керівників регіону викликала здивування у Президента Порошенка, оскільки вони вказували на статистику, що 70 ОТГ Волині є несамодостатніми. Було зокрема заявлено, що 40% ОТГ на Волині є неспроможними. Таку позицію озвучив О.Савченко, голова Волинської ОДА, що був призначений на

цю посаду у березні 2018 року. Якщо повернутися до інформації голови Волинської обласної ради про неспроможність волинських громад, то Малиновський В. Я. заперечує цей факт – лише декілька громад є проблемних, а переважна більшість із 70 ОТГ показують позитивну динаміку. О. Савченку не сподобалося, що професор Малиновський В. Я. його покритикував і тому під час формування нового складу регіональної робочої групи з підготовки пропозицій щодо АМУ базового та районного рівня Волинської області його не було внесено до її складу, а колег з проєкту ПУЛЬС не запрошували для участі у засіданнях Ради регіонального розвитку, що проводилися ОДА в Луцьку та районах області [3].

Наступною ініціативою Президента Порошенка було проведення засідання Ради регіонального розвитку – консультативно-дорадчого органу при Президентові України за участі делегацій усіх областей на чолі з головами ОДА у Києві 12 листопада 2018 року. Порошенко виступив із вступною промовою, звернувши увагу на основні проблеми сьогодення, зокрема про завершення реформи децентралізації. І для цього за дорученням Президента України всі регіони, райони, міста повинні провести засідання на місцях, щоб досягти мети та створити загальноукраїнський Перспективний план розвитку, який би мав реалізовуватися протягом трьох років. Делегацію від Волині на засіданні Ради регіонального розвитку очолював О. Савченко, голова ОДА, у делегацію увійшли голови окремих ОТГ, міські голови міст обласного значення. «Все, що було сьогодні сказано – основні орієнтири, що зводяться до одного – так потрібно працювати не лише сьогодні чи завтра, а й у далекому майбутньому» [3, С. 192].

24 листопада 2018 року відбулося засідання Ради регіонального розвитку Волинської області, організоване ОДА, в якому взяли участь голови РДА, районних рад, ОТГ та представники громадських організацій, що є реалізаторами політики децентралізації і регіонального розвитку. Протокольним документом Віце-прем'єр-міністра доручалося ОДА координувати діяльність регіональних відділень всеукраїнських асоціацій ОМС, міжнародних проєктів та програм, що підтримують процес

децентралізації та впровадження реформи місцевого самоврядування, а також надавати сприяння АМУ в проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо добровільного приєднання ТГ сіл, селищ та ТГ міст обласного значення [3, С. 193].

Основним питанням порядку денного було формування «Перспективного плану розвитку територій Волинської області на 2019 – 2021 рр.». Спікер засідання голова Волинської ОДА виступив з промовою «Історія успіху Волинської громади». Він зазначив, що «декілька років тому Президент України Петро Порошенко дав старт децентралізації і сьогодні децентралізація – найефективніша реформа. Ніхто раніше не хотів віддавати владу й кошти на місця. Але влада ризикнула, і попри те, що сьогодні, коли в країні триває війна, вона успішно впроваджується. Як відомо, Волинь – серед лідерів впровадження реформи децентралізації в Україні і впевнено посідає четверте місце. Варто в майбутньому реалізовувати більше проєктів, що забезпечують життєдіяльність громади» [3, С. 194].

Голова ОДА Олександр Савченко у заключному слові вказав на важливість підготовки нового перспективного плану розвитку територій Волинської області на 2019 – 2021 роки. 9 січня 2019 року відбулося засідання Ради регіонального розвитку у Ковелі. Ковель високі волинські чиновники розглядають як потужний логістичний хаб, промислово розвинене місто: «На Волині не вистачає логістичного центру. Індустріальний парк «Ковель», який ми розробляємо – те, чого не вистачає місту для ще більшого розвитку. Він може коштувати вісімсот мільйонів євро, але в той же час він того вартуватиме. Адже Волинь – серед лідерів виробників агропромислового розвитку і необхідно мати пункт, де зберігати готову продукцію. То є комплекс, що включає холодильники, перевантажувальні станції для того, щоб максимально зменшувати термін доставки нашої продукції до європейських партнерів. У Ковеля є більше можливостей, навіть ніж у Луцька, адже в обласному центрі обмежена кількість територій. Луцька влада не спрацювала і їх «притиснули» навколишні ОТГ, а в Ковеля ще є можливість об'єднатися із селами» [44].

Підводячи підсумки за 2018 рік, варто використати дані і зазначити, що протягом року у Волинській області було створено десять ОТГ. З їх створенням загальна кількість ОТГ у Волинській області зросла до 50. І це за чотири роки пороцесу децентралізації. Для порівняння, у Закарпатській області лише 18 грудня 2019 року був затверджений перспективний план формування територій громад. Варто залучити динаміку створення ОТГ: починаючи з 2015 року – 5, 2016 – 15, 2017 – 40, 2018 – 50. Станом на 10 грудня 2018 року Волинська область посіла третє місце серед регіонів України.

У Волинській області не лишилося районів, у яких не було жодної ОТГ. Лідерами децентралізації у Волинській області стали Володимир-Волинський (в якому 90,47% об'єдналися в ОТГ), Любомльський (83,3%) та Ковельський (76,6%) райони. Володимир-Волинський район: 90,47% громад об'єднані в ОТГ, 2 ОМС не об'єднані в ОТГ, з 95,6% від усього населення району при площі району 89,8%. Ковельський район: 76,7% громад об'єднаних в ОТГ, 7 ОМС не об'єднані в ОТГ, 80,5% від усього населення району, при площі району 75,78%. Дані автор магістерського проєкту залучив із статті «Протягом року громади приросли землею», надрукованій в «Урядовому кур'єрі» у 2018 році [45].

В Аналітичній доповіді до щорічного послання Президента України до ВРУ «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році» зазначалося: «Місцеві бюджети перевищили за розміром 15% ВВП України і становили 51% консолідованого бюджету України. ОМС перестали бути «соціальними касами» винятково з виплат зарплати кільком працівникам сільради. Вони стали повноцінними органами, що впливають на розвиток своїх територій і є найбільшими публічними інвесторами на території. Важливо, що це стосується як міст обласного значення, так і ОТГ. ОМС отримали значно більший фінансовий ресурс для власного розвитку, модернізації інфраструктури» [46].

Після інавгурації у травні 2019 року Президент Володимир Зеленський активно підтримував продовження реформи децентралізації в Україні, акцентуючи на завершенні формування спроможних громад, передачі реальних фінансів та повноважень на місця через внесення змін до Конституції, а також

проведення аудиту і виправлення помилок після другого етапу реформи, вважаючи це ключовим для ефективного місцевого самоврядування. Автор звернув увагу на першочергові завдання поставлені Президентом Володимиром Зеленським, зважаючи на етап завершення децентралізаційної реформи у 2020 році, його основні аспекти позицій:

- невідкладність процесу завершення реформи через зміну Конституції для передачі влади, щоб закріпити повноваження на місцевому рівні;
- для виправлення прорахунків після другого етапу здійснити реальний аудит;
- Глава держави акцентував увагу на секторальній децентралізації, що передбачала передачу повноважень на місцевому рівні у секторах освіти, медицини, культури [47].

Його підхід був у прагненні створити умови для ефективної діяльності місцевої влади, яка у свою чергу має бути здатна забезпечити комфортне середовище для громадян, продовжуючи шлях, розпочатий реформою 2014 року. Він та його команда прагнули привести реформу до завершення повноцінно, забезпечивши тим самим фінансову самостійність та відповідальність органів місцевого самоврядування, що стало логічним продовженням процесу, започаткованого до його президенства.

Про процес невідкладного завершення децентралізації, Президент Володимир Зеленський заявив у 2019 році під час зустрічі з керівництвом Верховної Ради, Кабінетом Міністрів та правоохоронних органів. Президент України зауважував про завершення процесу децентралізації через конституційні зміни, секторальну децентралізацію, наближення до надання якісних послуг для кожного мешканця громади, а також про необхідність визначення остаточних правил формування державного адміністративно-територіального устрою, закріплення межі кожної територіальної одиниці для завершення об'єднання громад. Необхідно також реформувати місцеві органи виконавчої влади, які серед іншого контролюватимуть законність рішень новоутворених органів місцевого самоврядування. Терміни виконання цих

завдань поставлено у рамки хронологічних меж 2019 – 2020 років. Глава держави також доручив затвердити нову державну стратегію регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки. Також акцентована увага новообраного Президента на те, що до кінця 2019 року має бути забезпечено ефективне використання коштів Державного фонду раціонального розвитку та інших бюджетних програм розвитку регіонів, а також підвищення спроможності Агенції регіонального розвитку. Зеленський запропонував зміни до окремих положень Конституції щодо адміністративно-територіального устрою. Президент за поданням Кабміну мав призначати та звільняти префектів в округи, області, місто Київ терміном до трьох років, як представників держави. Префекти мали отримати право зупинити будь-яке рішення місцевих рад, якщо воно буде суперечити Конституції [47].

Володимир Зеленський, виступаючи на Всеукраїнському форумі 28 липня 2021 року, назвав децентралізацію – однією з найуспішніших реформ, що реалізується в Україні. А виступаючи на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Децентралізація», що відбувався в Києві, він зазначив, що «сьогодні реформа місцевого самоврядування – є однією з найуспішніших реформ, яка продовжує реалізовуватись в Україні. Водночас вона й одна з найтриваліших». Серед найвідоміших правових систем місцевого самоврядування є Магдебурзьке право, яке прийняли та успішно реалізовували сотні українських міст, що стало ознакою приналежності до Європи ще 500 років тому. Сьогодні децентралізаційний марафон, що розпочався в Україні з 2014 року має не тільки важливі результати з ухвалення стратегічного документу – Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, але й фінансову базу для їхньої реалізації. «Наша команда пішла значно далі, реалізувала другий етап децентралізації», - зауважив Президент. У червні 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня, сформовано майже 1,5 тис. територіальних громад, що покривають усю територію України.

Також Президент наголосив на важливому аспекті, який має стати одним з ключових у процесі децентралізації: разом з повноваженнями та фінансовими

можливостями має бути відповідальність. «Обраним керівникам територіальних громад та сформованими ними виконкомам потрібно навчитися мислити масштабно, бо кожна громада – це частина України, що працює на Україну, а не для задоволення власного его чи приватних електоральних амбіцій політичних лідерів». Слід зауважити, що при Президентові України діє Конгрес місцевих і регіональних влад, який поступово стає аналітичним та практичним інструментом для допомоги в процесі поглиблення децентралізації [48].

Таким чином, Глави держави як Порошенко, так і Зеленський висловилися, що ця реформа має бути предметом і результатом спільної роботи. Децентралізація відповідає інтересам громад, їхніх мешканців та усіх громадян України. Україна стає сильнішою, коли стають сильними громади, децентралізація наблизила владу до людей, вона сприяє вирішенню в найкращий спосіб багатьох інфраструктурних та соціальних програм, бо децентралізація відповідає євроінтеграційним планам України, вона повністю синхронізована з Європейською хартією місцевого самоврядування.

3.2. Завершальний процес реформування субрегіонального рівня на прикладі Ковельської та Володимирської міських територіальних громад

Модель нового районного/повітового поділу Волинської області на завершальному етапі децентралізації у 2020 році завершилися формуванням субрегіонального рівня. На Волині утворено чотири райони/повіти. Одним з них є Ковельський район з центром у місті Ковелі – з кількістю населення 68 тисяч осіб і з площею території 7,07 тисяч кв. км. Населення новоутвореного району складало 252,0 тисяч осіб. Професор Малиновський називає Постанову Верховної ради України «Про утворення та ліквідацію районів» 18 липня, а чинності набрала 19 липня 2020 року з часу публікації у газеті «Голос України» - історичною, оскільки процес реформування базового й субрегіонального рівня АТУ України був завершений [49].

Місто Ковель є містом зі статусом обласного значення, наділене виконанням певних функцій та відповідає дворівневому значенню місцевого самоврядування – громада і область. В Україні з'явилася сприятлива можливість запровадити найбільш оптимальну та ефективну владну модель субрегіону на основі врахування позитивних і негативних практик інших країн, в першу чергу членів ЄС. Але не завжди одна й та ж практика може бути прийнятна до усіх країн однаково, оскільки усе має як позитивні, так і негативні риси. І тому, Рада Європи визнає різноманіття практик у системі місцевого самоврядування, але засадничий принцип субсидіарності є спільним для всіх демократій. Ковельський район з початком децентралізаційних змін активно включився у всеукраїнську акцію «Децентралізаційний марафон» у рамках проєкту «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні». Акція стартувала 21 червня 2016 року на XII Українському муніципальному форумі АМУ в Одесі за участю 300 міських, селищних, сільських голів та громадськості. Саме у Ковельському районі в 2016 році було утворено Люблинецьку ОТГ, яка стала другою на Волині у поточному році. 8 вересня 2016 року депутати Волинської обласної ради ухвалили рішення про внесення змін до Перспективного плану. У цій частині, згідно проєкту рішення: пропонувалося у Ковельському районі створити нову Дубівську ОТГ та укрупнити Голобську ОТГ шляхом приєднання до неї Радошинської сільської ради, вилучивши її з Любитівської ОТГ.

Кабінет Міністрів України розпорядженням «Про затвердження розподілу субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ у 2019 році» від 24 квітня розподілив субвенцію для шести ОТГ Ковельського району – 13,1 млн.грн. Загалом протягом 2016 – 2019 рр. найбільше коштів інфраструктурної субвенції отримав Ковельський район – 52,2 млн. грн. [50].

Першого лютого 2019 року у Луцьку в Художньому музеї Замку Любарта 12 ОТГ Волинської області ініціювали створення Асоціації ОМС Волинської області «Волинська економічна ліга» (ВЕЛ) як демократичної інституції, що ефективно представлятиме інтереси всіх об'єднаних громад на всіх рівнях та

виконуватиме функцію експерно-аналітичного центру соціально-економічного розвитку ОТГ області. То є структура аполітичного партнерства між ОТГ Волинської області з метою комплексного економічного розвитку. ВЕЛ зосереджує свою діяльність на таких блоках: інфраструктура, промисловість, агропотенціал, туризм, спорт, промоція та спроможність. Серед 7-ми ВЕЛ-проектів, започаткованих у 2019 році, один пропонувалося реалізувати у Ковельському районі. Планувалося створення найпотужнішого в Західній Україні промислового майданчика з використанням переваг логістичного потенціалу Волині «Індустріальний парк «Ковель». Орієнтований розмір власних інвестицій – 114,5 млн. грн. Очікуваний розмір залучених інвестицій 600 млн. дол. США. На засіданні Ради регіонального розвитку Волинської області було зазначено, що на землях Люблинецької ОТГ планується створення індустріального парку «Ковель» з 3500 робочими місцями, понад 600 млн. євро інвестицій впродовж наступних 5 -8 років. У зв'язку з цим область має унікальну можливість перетворитися у транспортно-логістичний хаб і стати західними воротами України в Європу. В індустріальному парку пропонується створити митно-логістичний термінал, у якому поєднають вузьку європейську та широку українську залізницю. Разом з тим працюватимуть над будівництвом сучасних транспортних коридорів із Чорного моря до Балтики та з Європи через Одесу до країн Азії, що забезпечить можливість безперешкодно постачати на українські та європейські ринки товари як з нашої держави, так і з країн Євроазійського регіону. Також перспективами розвитку Волині на 2019 – 2021 роки пропонується відкриття нового транспортного напрямку у формі малого прикордонного руху з Ковеля до польського міста Грубешів. Ще одна амбітна мета – перетворити малу батьківщину Лесі Українки (с. Колодяжне урочище Нечимне) у справжній культурно-історичний центр [3, С. 206 - 207].

Ковельський район – найбільший, утворений із об'єднаних Турійського, Шацького, Старовижівського, Ратнівського, Любомльського та Ковельського районів. Включає у себе 23 територіальні громади (380 населених пунктів). Населення – 271 тис. осіб, площа – 7,647 тис. км. квадратних. Ковельський район з адміністративним центром у місті Ковель у складі територій

Ковельської та Любомльської міських, Голобської, Головинської, Заболоттівської, Луківської, Люблинецької, Ратнівської, Старовижівської, Турійської, Шацької селищних, Велимченської, Велицької, Вишнівської, Дубечненської, Дубівської, Забродівської, Колодяжненської, Поворської, Рівненської, Самарівської, Сериховичівської, Смідинської сільських ТГ.

Ковельська міська територіальна громада щорічно приймає Програму економічного і соціального розвитку та висвітлює результати її виконання з метою інформування населення про діяльність міської ради, її виконкому, управлінь, відділів тощо. Зокрема, рішенням міської ради від 13.12.2018 № 45/13 затверджено Програму висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування на 2019-2021 роки. Даний документ спрямований на забезпечення прозорості та відкритості в роботі органів місцевого самоврядування та надання оперативної і об'єктивної інформації. Передбачені в міському бюджеті кошти на реалізацію Програми виділяються відповідно до укладених угод після проведення тендерів та представлених документів про виконану роботу. Обсяг фінансування на 2021 рік становив 332,0 тис. грн. (200,0 тис. грн. – друковані видання, 125,0 тис. грн. – телебачення, 6 600,0 грн. – розміщення соціальної реклами). Зокрема, укладено договори з ТОВ «Редакція газети «Вісті Ковельщини» на загальну суму 245,0 тис. грн. Відділом внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю готується спеціальна сторінка «Ковельська громада: виклики, люди, рішення», яка виходить 4 рази на місяць. Також на сторінках газети друкуються інформаційні повідомлення, оголошення, регуляторні акти. Було укладено угоду зі ТОВ «Слово Волині» на суму 99,8 тис. грн. На 12 телеканалі транслювалися сюжети, інформаційні випуски новин і репортажі про головні події в громаді, роботу міської ради та виконавчого комітету.

На офіційному сайті Ковельської міської ради постійно розміщуються новини про життєдіяльність міської громади, подається вичепна інформація про роботу міської влади, регулярно інформується населення про найбільш важливі події, що відбуваються в Ковельській громаді. Постійно оприлюднюються проєкти рішень виконавчого комітету та міської ради, розпорядження міського

голови, здійснення регуляторної політики тощо. Загалом для рубрики «Новини» було підготовлено та розміщено понад 1250 інформаційних повідомлень [52].

Автором залучено інформацію, що міститься у Програмі економічного і соціального розвитку Ковельської територіальної громади за 2022 рік для інформативності, фактології та аналізу. Зокрема, протягом звітнього періоду забезпечувалося висвітлення діяльності Ковельської міської ради та її виконавчих органів в інформованості відділу внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю через засоби масової інформації про плани та результати роботи, важливі події громади. Оперативну інформацію про місто, діяльність міського голови, його першого заступника та заступників, виконавчого комітету є можливість почерпнути на офіційному сайті Ковельської міської ради. За поточний період для рубрики «Новини» було підготовлено та розміщено понад 1100 інформаційних повідомлень. Матеріали з офіційного сайту передруковуються іншими електронними ЗМІ з посиланням на джерело інформації. Працівники відділу ведуть сторінку Ковельської міської ради у соціальній мережі Фейсбук. У 2022 році інформування здійснювалось й відповідно до Програми висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування на 2022-2024 роки. Було укладено договір з ТЗОВ «Редакція газети «Вісті Ковельщини» на суму 250,0 тис. грн. Відділом внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю готується спеціальна сторінка «Ковельська громада: виклики, люди, рішення», яка виходить 4 рази на місяць. Також на сторінках газети друкуються інформаційні повідомлення, оголошення, регуляторні акти [52].

Цікавою для аналізу є інформація про співпрацю з містами партнерами, що міститься в інформації про виконання Програми економічного та соціального розвитку Ковельської територіальної громади. Опрацьовуючи подану інформацію, вдалося довідатися про багатогранну та багатоаспектну співпрацю громади через укладання договорів з містами: Хелм, Бжег Дольний, Легіоново, Ленчна, Щучин, гміна Бабошево (Республіка Польща), Вальсроде, Барзінгхаузен, Саарбрюкен (Федеративна Республіка Німеччина), Утена

(Литва), Шамблі (Сполучені Штати Америки), Сміла, Буча, Нікольське (Україна). В рамках проєкту «Поліпшення цивільного захисту в муніципальному партнерстві з "Україна 2023"» від Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) було отримано пакет обладнання в співпраці з м. Барзінхаузен (Федеративна Республіка Німеччина) на суму 130,0 тис. євро. набір моторизованих інструментів, а саме: 2 комплекти генераторів (5 кВт), бензопили, бензорізи, відбійні молотки, різноманітні прилади, а також комплектуючі до інструментів, запас мастил, замінні блоки. Передбачається ще отримати бортову вантажівку, бобкат та фронтальний навантажувач. Також очікується комунальна техніка від співпраці з м. Саарбрюкен (Федеративна Республіка Німеччина) на суму 100,0 тис. євро. Наразі отримано мікроавтобус Ford Transit та три пожежних автомобілі. Також німецьке місто Зольтау надало ще один пожежний автомобіль для нашої громади. Машину передано у Тойкутський старостинський округ для потреб місцевої пожежної охорони. Від міста-партнера Хелм (Респбліка Польща) отримано генератор потужністю 44 кВт, вартістю 38 тис. злотих. Від КП «Теплові мережі Утени» отримано дизельний генератор вартістю 15 тис. євро. Ще один генератор отримали від благодійників гміни Бабошево. Надзвичайно тісною є співпраця з німецьким містом Барзінгхаузен. У 2023 році було отримано від партнерів декілька вантажних автомобілів різноманітної гуманітарної допомоги [53].

Благодійне товариство “Допомога дітям України” передало для пологового будинку Ковельського МТМО медичне обладнання на суму 75 тисяч євро. Керівник Лілія Бішофф провела збір коштів у Німеччині, які використали на закупівлю необхідного. Благодійне товариство у співпраці з муніципалітетом Барзінгхаузена влаштували відпочинок для ковельських дітей. Цього разу до Німеччини поїхали діти полеглих Героїв, діти-напівсироти, з багатодітних сімей та таких, що перебувають у складних життєвих обставинах. Якщо раніше благодійне товариство «Допомога дітям Ковеля» та його керівник Міхаель Хааке із німецького міста Вальсроде опікувались більше людьми з непростю долею, то з 24 лютого — активно займаються також гуманітарною допомогою, яка необхідна для життєдіяльності Ковельської громади. У 2023

році було передано гуманітарні вантажі з одягом, продуктами харчування, засобами гігієни. Також чимало техніки надійшло з міста Вальсроде, а саме: пожежний автомобіль отримали рятувальники, Ковельське МТМО – реаніmobіль, ГО «Реабілітаційний центр» – мікроавтобус для перевезення маломобільних груп населення.

У мерії Вальсроде з ініціативи Міхаеля Хааке організовано виставку світлин ковельського полеглого захисника-фотографа Максима Бурди. Виставку робіт загиблого ковельчанина також мали змогу побачити мешканці нашого польського міста-партнера Бжега Дольного. Її було відкрито у бібліотеці «ТАМА» під час Днів міста. Два нових потужних генератори передали литовські партнери з міста Утени для ПТМ «Ковельтепло» та Ковельського МТМО. Завдяки партнерству з американським містом Шамблі отримали наповнення однієї з бібліотек англomовними книгами. Над цією ініціативою працювала школа англійської мови «Євроф'юче» [53]. Очевидним стає, що гуманітарна, благодійна допомога, яка передається різним установам Ковельщини для місцевих потреб є різносторонньою та здатною задовольнити запити найбільш соціально незахищених верств населення Ковельського регіону.

Протягом 2023 року інформування здійснювалось й відповідно до Програми висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування на 2022-2024 роки. Було укладено договори з ТзОВ «Редакція газети «Вісті Ковельщини» на загальну суму 290,0 тис. грн. Відділом внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю готується спеціальна сторінка «Ковельська громада: виклики, люди, рішення», яка виходить 4 рази на місяць. Також на сторінках газети друкуються інформаційні повідомлення, оголошення, регуляторні акти [53].

Ковельська міська територіальна громада розширює свої партнерські зв'язки через підписання Меморандуму про співпрацю як з українськими територіальними громадами, так і з містами-партнерами європейськими. Зокрема:

- Меморандум про співпрацю та партнерство з Миргородською міською

радою Полтавської області;

- проєкт «Поліпшення цивільного захисту в муніципальному партнерстві з Україною», що фінансується GIZ (Німеччина);
- отримання у 2025 році двох пакетів безкоштовної допомоги у вигляді спортивних майданчиків від міста-партнера Вальсроде (Німеччина);
- місто-партнер Барзінгхаузен передало Ковельській громаді дві вживані пожежні машини Iveco-Magirus та Mercedes-Benz. Після того, як працівники комунального підприємства «Добробут» перефарбували транспортні засоби, їх було передано для потреб 100-ї окремої бригади територіальної оборони ЗСУ;
- містом-партнером Саарбрюкен та благодійним фондом «Help 4 Ukraine e.V» Ковельській міській територіальній громаді передано мікроавтобус Mercedes-Benz Vito.

Матеріали з офіційного сайту передруковуються іншими електронними ЗМІ з посиланням на джерело інформації. Працівники відділу внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю ведуть сторінку Ковельської міської ради у соціальній мережі Фейсбук. На реалізацію заходів Програми висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування у 2024 році було передбачено 520,0 тис. грн, використано – 510,0 тис. грн. [54].

Повномасштабна війна російської федерації проти України спричинила негативні тенденції у розвитку промисловості через низку дестабілізаційних факторів. Труднощі із логістикою, звуження можливості експорту та імпорту, падіння попиту на продукцію, скорочення замовлень через військові дії, несприятлива цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, наявність складнощів з постачанням сировини, висока собівартість виробництва, зростання цін на вантажні залізничні перевезення та високі ціни на енергоносії, курсові коливання – всі ці фактори негативно впливають на можливість здійснення виробничої діяльності та експортно-імпортних операцій підприємствами-виробниками промислового комплексу громади.

За підсумками 11 місяців 2024 року бюджет Ковельської міської територіальної громади виконаний за доходами на 95,2 % до уточненого плану на січень-листопад, в сумі це становить 108 1762,2 тис. гривень. До загального

фонду надійшло доходів в сумі 674 283,6 тис. грн (виконання 101,9 %). До спеціального фонду залучено коштів в сумі 196 154,4 тис. гривень (76,1 %). Офіційних трансфертів з державного та місцевих бюджетів отримано в сумі 211324,2 тис. гривень (97,8 %). Приріст власних доходів загального фонду до відповідного періоду минулого року становить 75 206,7 тис. грн, або 12,6 %. До спеціального фонду отримано власних доходів в сумі 70 684,7 тис. грн або 96,6 % до призначення на січень-листопад 2024 року. Порівняно з відповідним періодом попереднього року до спеціального фонду залучено більше коштів на 19 404,9 тис. гривень (+37,9 %) [54].

Дослідником проаналізована Програма економічного і соціального розвитку Ковельської територіальної громади на 2025 рік, розроблена відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [55]. При розробці Програми враховано також Постанову Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. №695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027» роки» [56] та Стратегію розвитку Волинської області на період до 2027 року (у новій редакції), затверджену рішенням Волинської обласної ради від 21.08.2025р. № 33/2 [57].

«Головною метою Програми є створення умов, у період воєнного стану та після його припинення або скасування, для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком Ковельської територіальної громади на засадах інноваційно-інвестиційної активності, відкритості та прозорості, належного функціонування комунальної інфраструктури, високого рівня надання адміністративних та соціальних послуг, комфортного середовища для самореалізації та дозвілля мешканців громади» [58].

Фінансування Програми здійснюється за кошти бюджету Ковельської територіальної громади, співфінансування із державного та обласного бюджетів, кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій, коштів, залучених у рамках грантових програм, кошти суб'єктів господарювання та інвесторів, а також інші джерела фінансування, не заборонені чинним

законодавством України. Основні завдання і заходи Програми погоджено із проектом бюджету Ковельської територіальної громади.

Ковельською міською територіальною громадою затверджено Програму економічного і соціального розвитку Ковельської територіальної громади на 2026 рік на підставі чинного законодавства, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки» та Стратегії розвитку Волинської області до 2027 року, затвердженої рішенням Волинської обласної ради. У зв'язку з періодом воєнного стану, введеного в Україні, розроблення та затвердження Програми економічного і соціального розвитку Ковельської територіальної громади здійснювалося відпоно до положень чинного законодавства, зокрема Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [59] та Постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [60].

Повномасштабна війна російської федерації проти України має глибокий і багатогранний негативний вплив на соціально-економічний розвиток громади, оскільки в умовах воєнного стану органи місцевого самврядування діють в режимі перерозподілу ресурсів на першочергові безпекові та соціальні протреби. Дану програму сформовано як комплекс заходів, спрямованих на реалізацію визначених пріоритетів, що створюють основу для зміцнення, підтримки обороноздатності країни та підвищення конкурентоспроможності громади.

У 2020 році в Україні відбувся остаточний адміністративно-територіальний поділ і нове районування областей. У Волинській області утворилося 4 райони: Володимир-Волинський, Ковельський, Камінь-Каширський і Луцький. Всього на оновленій карті Волині 1078 населених пунктів.

Володимир-Волинський район утворений з об'єднаних Іваничівського, Локачинського та Володимир-Волинського районів. Своєю площею він охоплює 1038 тис. в.км. і розташований у західній частині Волинської області. По його території проходить державний кордон протяжністю 30 км. та діє

міжнародний пункт пропуску «Устилуг – Зосин», оскільки район межує з Республікою Польща. Шістдесят років тому на теперішній території функціонувало три райони: Володимир-Волинський, Оваднівський та Устилузький. Але у 1958 році відбулось укрупнення за рахунок Оваднівського, Устилузького і частини Турійського районів. У 1964 році приєдналася частина Локачинського та Іваничівського, а районним центром був Володимир-Волинський. Наприкінці 70-х років ХХ століття місто набуло статусу обласного значення [61].

У вересні 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив Перспективний план формування територіальних громад. Сесія Волинської обласної ради затвердила перші дві ОТГ Володимир-Волинського району: Устилузьку та Зимнівську. У цьому зв'язку варто відзначити, що лише Устилузька ОТГ за своїми основними показниками відповідає Методиці формування спроможних територіальних громад. Що стосується Зимнівської громади (1393 особи), котра межує з містом обласного значення Володимиром-Волинським, то вона мала б органічно ввійти до цієї міської ОТГ, однак, об'єдналася із сусідніми сільрадами, що оточили місто з південно-східної сторони. Зважаючи на сформовану Оваднівську ОТГ, що розташована з північної сторони від Володимира-Волинського, у міста залишилася лише одна перспектива просторового розвитку – об'єднання із Зарічанською сільською радою, територія якої розпочинається за південними околицями міста. Однак ця сільська рада виявила бажання утворити самостійну ОТГ із сусідньою Ласківською сільрадою. Таким чином місто Володимир-Волинський у зв'язку з вище означеними фактами не може територіально збільшувати межі і відповідно не може здійснювати управління цими територіями.

Володимир-Волинський район (з адміністративним центром у місті Володимирі-Волинському) утворений у складі території Володимир-Волинської міської, Затурцівської сільської, Зимнівської сільської, Іваничівської селищної, Литовезької сільської, Локачинської селищної, Нововолинської міської, Оваднівської сільської, Павлівської сільської, Поромівської сільської,

Устилузької міської територіальних громад, затверджених Кабінетом Міністрів України.

У 2016 році на сесії Волинської обласної ради 8 вересня депутатами було ухвалено рішення про внесення змін до Перспективного плану. Це стосувалося шести існуючих і нових ОТГ у Володимир-Волинському районі. Згідно з проектом рішення пропонувалося: у Володимир-Волинському районі укрупнити Зимнівську ОТГ шляхом приєднання до неї Березовичівської сільської ради. Позитивним явищем об'єднання є те, що бюджет ОТГ зріс у десятки разів, про що розповів як здобутки Зимнівський сільський голова В.Католик [3, С.99].

У Волинській області є приклад об'єднання міста із селами, наприклад місто Устилуг. Вчені-дослідники, а також творці децентралізаційної теорії висловлюються за процес ревіталізації (лат.), тобто процесу відродження та розвитку містечок як основних осередків місцевого самоврядування. Містечка завжди були і є центрами тяжіння навколишніх територій. А тому, одним з важливих напрямів реформи повинно стати їх відродження з боку держави та урядових інституцій. В рамках реалізації проекту ПУЛЬС пропонується ревіталізація міста Устилуг як потенційного у майбутньому центру громади [3, С. 109].

Магістрант залучив до наукового обігу та аналізу «Програму економічного, соціального та культурного розвитку Володимир-Волинської міської територіальної громади на 2023-2025 роки» [62], розробленої відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Програма розроблена відділом економічного розвитку, проектної діяльності та інвестицій виконавчого комітету міської ради на основі пропозицій виконавчих органів міської ради, комунальних підприємств громади з використанням аналітичних матеріалів та статистичних даних про розвиток громади у 2022 році, з урахуванням Стратегії розвитку Володимир-Волинської міської територіальної громади на 2017-2027 роки та заходів цільових програм.

Програма має мету перспективного та сталого розвитку на основі створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у соціально-економічний та інфраструктурний розвиток, підвищення енергоефективності, поліпшення якості та доступності публічних послуг, покращення стану довкілля. У Програмі прописані пріоритетні напрями розвитку громади за відповідними структурними складовими:

- забезпечення економічного розвитку;
- ефективне управління фінансовими та матеріальними ресурсами;
- розвиток інфраструктури;
- розвиток соціальної сфери;
- охорона навколишнього природного середовища, техногенна безпека, цивільний захист населення та забезпечення правопорядку;
- підтримка військових частин.

Фінансування усіх передбачених Програмою заходів і завдань проводиться за рахунок коштів бюджету громади, а також державного, обласного бюджету, кредитних ресурсів, коштів, залучених у рамках грантових програм, власних коштів суб'єктів господарювання, інших джерел відповідно до чинного законодавства. У зв'язку з агресією росії проти України та повномасштабним вторгненням, а також із введенням воєнного стану на території України у лютому 2022 року заходи по проєкту не проводились.

Також у Програмі визначено стратегічні напрями розвитку громади міста Володимира-Волинського на перспективу:

- Володимир-Волинський – регіональний економічний центр з розвиненою багатопрофільною промисловістю та активним підприємництвом;
- Володимир-Волинський – важливий екологічно привабливий історико-культурний центр регіону, затишне і комфортне місто для проживання.

Базуючись на результатах соціально-економічного аналізу, SWOT/TOWS-аналізу та висновках, члени робочої групи обрали як базову динамічну (конкурентну стратегію), яка передбачає формування конкурентних переваг громади шляхом мінімізації впливу на розвиток слабких сторін за допомогою

можливостей, які зараз виникають в нашій країні та у світі. При цьому громада повинна максимально використати свої сильні сторони.

Таким чином були обрані дві головні сфери зосередження зусиль на розвиток міста Володимир-Волинський:

- Володимир-Волинський – регіональний економічний центр з розвинутою багатoproфільною промисловістю та активним підприємництвом, оскільки наявний у громади економічний потенціал, вигідне розташування міста (близько до кордону) є передумовами для розвитку цієї сфери. Стимулювання для поширення практики підприємництва сприятиме вирішенню питання безробіття, легалізації господарської діяльності.

- Володимир-Волинський – важливий екологічно привабливий історико-культурний центр регіону, затишне і комфортне місто для проживання, оскільки для міста актуальними та такими, що визнані як стратегічно вагомими, є підвищення якості міського середовища життєдіяльності, покращення функціонування діючих та розширення нових підприємств комунальної інфраструктури. Також, наявний в громади туристичний потенціал дає можливості для розвитку цієї сфери.

Для досягнення стратегічного бачення, за кожною стратегічною ціллю були визначені операційні цілі. Розроблення і досягнення цілей формує основу для управління громадою. В умовах воєнного стану статус земельних ділянок Міністерства оборони не можна змінювати і передавати в іншу власність, пропонуючи їх потенційним інвесторам. У зв'язку з цим існують обмеження інвестицій та інвестиційної привабливості міста Володимир через відсутність вільних земельних ділянок. Тому, разом із належним інфраструктурним забезпеченням процес обслуговування інвестора не є можливим для підвищення перспектив міста у рейтингу інвестиційної привабливості територій.

Зрозумілим є твердження, що економічна життєдіяльність міста, в тій чи іншій мірі формується за рахунок розвитку малого та середнього бізнесу місцевого походження. Тому пропонується режим сприяння щодо

підприємництва серед широкої місцевої аудиторії, передбачається створення цілісної системи надання інформаційно-консультаційних послуг місцевому бізнесу, в тому числі з використанням мережі Інтернет.

Володимир у теперішній час має усі потенційні природно-географічні показники, а також туристичну привабливість регіону. Тут можна доторкнутися до автентики Київської Русі – діючого досі Успенського Собору, побудованого у 1160 році. Культурну спадщину міста складають 8 пам'яток архітектури державного значення, 19 пам'яток місцевого значення, 2 пам'ятки археології. При цьому місто потребує системних зусиль по створенню привабливої пропозиції на ринку туристичних послуг. Ця діяльність повинна містити зусилля у сфері маркетингових комунікацій, цільова аудиторія яких не обмежуватиметься регіональними масштабами, а виходитиме на міжнародний рівень. При цьому важливими є системні зусилля з приведення до належного стану існуючих в місті об'єктів, що мають історико-культурну цінність та можуть становити інтегральну частину концепції туристичного продукту Володимира.

Реалізуючи Стратегічний план розвитку міста, ініціативу слід передати у руки його мешканців у процес відповідального ставлення до стану справ у місті, що сприятиме підвищенню громадської свідомості, патріотизму, активної життєвої позиції. У Володимирі, як місті чистого довкілля, визначено перелік проектів, з підвищення ефективності системи збору та захоронення твердих побутових відходів. Для покращення якості міського середовища у місті сформульовано завдання, метою яких є формування екологічної свідомості мешканців міста.

28 серпня 2025 року у Володимирі відбулося засідання місцевої Інвестиційної ради, на якому було одноголосно затверджено середньостроковий план публічних інвестицій Володимирської громади на 2026–2028 роки. Документ є основою для створення ефективної системи управління інвестиціями, яка дозволить прозоро використовувати бюджетні ресурси, інтегрувати інвестиції у стратегічне планування громади та концентрувати кошти на найбільш важливих для мешканців проєктах.

Орієнтовний граничний сукупний обсяг публічних інвестицій становить 380,9 млн. грн., з них 248,5 млн. грн. – кошти від МФО NEFCO у рамках проєкту «Сталі рішення в сфері водопостачання та бюджетних будівель у громадах України».

Середньостроковий план передбачає реалізацію чотирьох наскрізних цілей держави:

- енергоефективність,
- реагування на зміни клімату,
- гендерна рівність,
- безбар'єрність.

Також у рамках плану визначено 8 пріоритетних секторів для інвестування:

1. Громадська безпека;
2. Муніципальна інфраструктура та послуги;
3. Транспорт;
4. Соціальна сфера;
5. Публічні послуги та цифровізація;
6. Культура та інформація;
7. Охорона здоров'я;
8. Освіта і наука

При розробці плану враховані також ті проєкти, які вже реалізуються і будуть продовжені у наступних роках, зокрема: завершення будівництва реабілітаційного центру; будівництво укриття ліцею ім. О.Цинкаловського; завершення ремонтних робіт у музеї ім. О. Дверницького; реалізацію проєкту будівництва кільцевого руху в центрі міста; енергоефективні заходи в громадських будівлях, наприклад КП «Володимирське ТМО». Напрями розвитку Володимирської міської територіальної громади повністю відповідають державним пріоритетам, що відкриває можливості залучати співфінансування з державного бюджету, зокрема через механізм Державного фонду регіонального розвитку [63].

3.3. Порівняльний та узагальнюючий аналіз формування Володимирської та Ковельської міських територіальних громад

З процесом децентралізації у Волинській області замість 16 районів утворилось 4: Володимир-Волинський, Ковельський, Камінь-Каширський, Луцький. Перш за все зміни торкнулися територіальних громад області, яких на Волині 54. В ОТГ поступово змінилася система управління, громади стали більш самостійними, з'явилися їх офіційні сайти. Об'єднані територіальні громади вже отримали власні бюджети та вийшли на прямі міжбюджетні відносини з державою. Вони отримали рекордні податкові надходження і повністю виходять з підпрядкування районів.

Володимирський район (з адміністративним центром в місті Володимирі) у складі територій Володимир-Волинської міської, Нововолинської міської, Устилузької міської, Іваничівської селищної, Локачинської селищної, Війницької сільської, Зарічанської сільської, Затурцівської сільської, Зимнівської сільської, Литовезької сільської, Оваднівської сільської, Павлівської сільської, Поромівської сільської територіальних громад, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Ковельський район (з адміністративним центром в місті Ковелі) у складі територій Велимченської сільської, Велицької сільської, Вишнівської сільської, Голобської селищної, Головненської селищної, Дубечненської сільської, Дубівської сільської, Заболоттівської селищної, Забродівської сільської, Ковельської міської, Колодяжненської сільської, Луківської селищної, Люблинецької селищної, Любомльської міської, Поворської сільської, Ратнівської селищної, Рівненської сільської, Самарівської сільської, Сереховичівської сільської, Смідинської сільської, Старовижівської селищної, Турійської селищної, Шацької селищної територіальних громад, затверджених Кабінетом Міністрів України.

У вересні 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив Перспективний план формування територіальних громад. Сесія Волинської обласної ради затвердила на Волині перші чотири ОТГ: Устилузьку та Зимнівську

Володимир-Волинського, Голобську та Велицьку Ковельського районів. У цьому зв'язку варто відзначити, що лише Устилузька та Голобська ОТГ за своїми основними показниками відповідали Методиці формування спроможних територіальних громад. Що стосується Зимнівської громади (1393 особи), котра межує з містом обласного значення Володимиром-Волинським, то вона мала б органічно увійти до цієї міської ОТГ, однак, об'єдналася із сусідніми сільрадами, що оточили місто з південно-східної сторони. Зважаючи на сформовану Оваднівську ОТГ, що розташована з північної сторони від Володимира-Волинського, у міста залишилася лише одна перспектива просторового розвитку – об'єднання із Зарічанською сільською радою, територія якої розпочинається за південними околицями міста. Однак, сільська рада виявила бажання утворити самостійну ОТГ із сусідньою Ласківською сільрадою. Таким чином місто Володимир-Волинський у зв'язку з вище означеними фактами не може територіально збільшувати межі і відповідно не може здійснювати управління цими територіями.

Володимирська територіальна громада демонструє таку модель управління, що притаманна компактным громадам. Вона відзначається малогабаритною структурою виконавчих органів, централізованою та достатньо гнучкою. Рішення у громаді приймаються невідкладно та з мінімальним залученням ресурсів, підрозділи взаємодіють між собою прозоро та злагоджено. Орієнтовна чисельність апарату управління разом з відділами соціальної політики, освіти, фінансів та інфраструктури знаходиться в межах трохи більше сотні співробітників. Це дозволяє швидко координувати діяльність комунальних служб та підтримувати постійний персональний контакт з мешканцями. У Володимирській територіальній громаді кількість комунальних підприємств та організацій досить обмежена і це спрощує їх співпрацю та дозволяє швидко реагувати на локальні проблеми. Подібна модель сприяє більш адресному використанню ресурсів, а також формує прозорі управлінські процеси. В умовах воєнного стану важливого значення набуває здатність громади адаптуватися до зовнішніх викликів. Володимирська територіальна громада, незважаючи на економічну

нестабільність в державі, демонструє приклад швидкої адаптації інституційних процесів, зокрема перехід на електронні сервіси, оптимізація адміністративних процедур та посилення комунікації з громадянам [64].

Ковельська територіальна громада має більший територіальний розмір, значно чисельнішу кількість жителів, складну транспортно-логістичну мережу, а від того й складнішу систему управління. Структура виконавчих органів складається із мережі департаментів, управлінь та комунальних підприємств, чисельність управлінського апарату є значно більшою. Діяльність такої структури вимагає багаторівневої організації та системного планування, створення цифрових карт інфраструктурних об'єктів та модернізує управлінські процеси. Вона здатна забезпечувати належний рівень координації між окремими підрозділами. Масштаб громади дозволяє залучати зовнішніх партнерів, міжнародні програми та додаткові джерела фінансування [43].

Таблиця

Управлінські характеристики Володимирської та Ковельської ТГ

Критерій	Володимирська ТГ	Ковельська ТГ
Чисельність апарату управління	понад 100 працівників	160–180 працівників
Кількість структурних підрозділів	10–12 відділів	15–18 департаментів та управлінь
Комунальні підприємства	4–5 КП	7–9 КП
Адміністративне навантаження	менше, локальні питання	високе, багато звернень
Швидкість ухвалення рішень	вища, компактна структура	нижча через багаторівневність
Модель управління	гнучка та централізована	розгалужена, багаторівнева
Розвиток цифрових сервісів	електронні послуги активно впроваджуються	реалізація складних цифрових систем
Планування розвитку	короткострокове й середньострокове	масштабне стратегічне планування
Залучення інвестицій	менші, точкові проєкти	часті великі інвестиційні програми
Комунікація з громадянами	особисті звернення, швидкий зворотний зв'язок	формалізовані канали, високий обсяг звернень

Організація роботи КП	оперативна координація	складна система управління
Кадровий потенціал	стабільний склад спеціалістів	кадровий потенціал ширший на 30–40%
Міжмуніципальна співпраця	участь у кількох партнерствах	широка участь у регіональних програмах
Управління інфраструктурою	локальні об'єкти, менше навантаження	великі транспортні та логістичні об'єкти
Криза-менеджмент	оперативна мобілізація ресурсів	масштабніші системи реагування
Ефективність використання ресурсів	вища завдяки компактності	баланс між масштабністю і складністю
Ступінь децентралізації повноважень	більше централізації всередині ТГ	широка делегованість на рівень управлінь
Внутрішній контроль і аудит	простіші процедури	формалізовані аудиторські механізми
Рівень бюрократизації	низький–середній	середній–високий
Управлінські виклики	збереження ресурсів, оптимізація	логістичні, фінансові, кадрові виклики

[64], [51].

Аналіз управлінської спроможності Володимирської та Ковельської територіальних громад, показаний у Таблиці підтверджує, що громадами використовуються різні моделі організації управління, відповідно до їх територіального розміру, внутрішньої структури та функціонального навантаження. Володимирська територіальна громада працює в менших територіальних межах, де в управлінській системі переважає оперативність, гнучкість, прозорість та тісний контакт з громадянами. Ця організаційна модель орієнтована на швидке ухвалення рішень і оптимальне використання ресурсів. Ковельська територіальна громада має сильну та багатогілкову модель управління з широким колом повноважень та функцій, механізми її координації складніші, а адміністративне навантаження більше. Обсяг діяльності громади дає змогу реалізовувати великі інфраструктурні та інвестиційні програми, які забезпечують послідовний розвиток території, поглиблюють партнерство з регіональними та міжнародними партнерами.

Реформа децентралізації поставила перед територіальними громадами питання фінансової самодостатності, оскільки сталість бюджету та спроможність ефективно управляти ресурсами формують здантість для довгострокового планування та стійкої діяльності органів місцевого самоврядування. При порівнянні фінансової спроможності Володимирської та Ковельської громад можна виявити, що кожна з них володіє власною моделлю забезпечення ресурсами відповідно до розміру їх територій, структури економіки та специфіки соціальних потреб їхніх мешканців.

Середній розмір Володимирської територіальної громади дозволяє їй працювати в умовах помірного фінансового потенціалу. Основним джерелом наповнення бюджету є податок на доходи від фізичних осіб, частка якого орієнтовно становить 55–60 % від загального обсягу надходжень. Також присутні й такі джерела доходів як податок на майно, єдиний податок, адміністративні збори, які гарантують стабільність, але не можуть створити значний резерв для масштабних інвестицій. [65].

Не дивлячись на це, бюджет громади залишається збалансованим: власних ресурсів зазвичай достатньо для підтримки основних галузей, а капітальні видатки здійснюються вибірково, переважно для модернізації соціальних об'єктів або утримання місцевої інфраструктури. Частка капітальних інвестицій у Володимирській громаді, як правило, не перевищує 10–15%. У воєнний період Володимирська територіальна громада концентрує свої ресурси на критичних витратах, зокрема соціальному захисті, енергоносіях, підтримці установ освіти та охорони здоров'я. У 2024 році, незважаючи на відсутність «військового» ПДФО, з бюджету громади на підтримку сил безпеки й оборони вдалося виділити 198,7 млн грн субвенції для покращення їх матеріально-технічної бази. За запитами військових частин міськвиконком провів закупівлі для 11-ти військових з'єднань на загальну суму 35,7 млн грн. За ці кошти було придбано: 191 квадрокоптер різних модифікацій (20,6 млн грн), 46 засобів РЕБ (7,6 млн грн), штабелер для навантажування (328,4 тис. грн), 24 шини для вантажних автомобілів (395,4 тис. грн), 576 засобів зв'язку та спостереження, а також комплектуючі до них на понад 6,8

млн грн. 213 тис. грн зібрано за рахунок одноденних заробітків працівників управлінь та відділів Володимирської міської ради. За ці кошти придбано та передано антену виносну, Mavic 3Pro, зарядну станцію Eco Flow Delta 2 Max, а також 40 тис. грн спрямовано на допомогу пораненому військовослужбовцю [66].

Ковельська територіальна громада володіє набагато більшими фінансовими можливостями, тому що має статус міжрайонного економічного та логістичного центру. Тут спостерігається вища активність ринку праці, більша кількість підприємств та розгалужена інфраструктура, що й забезпечує значні обсяги надходжень до бюджету. Питома вага податку на доходи фізичних осіб у структурі доходів громади може сягати 65–70 %, а це свідчить про високий рівень зайнятості населення та економічну динаміку. Орендна плата, місцеві податки та діяльність комунальних підприємств – це додаткові джерела надходжень. Завдячуючи цим джерелам Ковельська територіальна громада реалізовує не лише базові, а й великі інфраструктурні та стратегічні проєкти, які потребують значних інвестицій. Орієнтовно частка капітальних інвестицій у Ковельському бюджеті становить 20–25 %. У воєнний період Ковельська громада, володіючи розширеною інфраструктурою та вузловим транспортним значенням, зобов'язана підтримувати інтенсивне навантаження, яке відтворюється у динаміці видатків і потребує мобілізації додаткових фінансових резервів [67].

Територіальні громади з різним економічним потенціалом порушують важливе питання збалансованого управління фінансовими ресурсами, адже саме це формує основу для реалізації соціальних, інфраструктурних та інвестиційних програм. У Володимирській громаді система фінансового планування спрямована на забезпечення безперервної роботи основних галузей публічних послуг. Оскільки, громада має порівняно обмежені можливості бюджету і максимально раціонально розподіляє кошти, то пріоритетними вважаються витрати на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, енергозабезпечення та підтримку критично важливої інфраструктури. Управлінська команда громади будь-яку зміну фінансування розцінює з

погляду можливих ризиків для якості життя населення. Тому, модель управління Володимирської міської ТГ визначає основним завданням забезпечення стабільності, а не розширення інвестиційної активності. У Володимирській громаді кількість комунальних підприємств невелика, ефективність їхньої роботи прямо залежить від фінансової спроможності та оперативності реагування на зміни у житлово-комунальній сфері. Зміцнення фінансової спроможності громади зумовлює можливість використання зовнішніх ресурсів: активна участь у державних та регіональних проєктах і програмах. Разом з тим це компенсує обмеженість власних джерел фінансування.

Ковельська громада має значно ширшу основу для отримання доходів та вагомі фінансові можливості, тому бюджет громади дає змогу поєднувати операційні витрати зі стратегічними інвестиційними рішеннями, використовувати механізми середньострокового планування. Бюджету громади містить значну частку інфраструктурних та логістичних проєктів, які потребують з боку управлінської системи контролю за виконанням програм, аналізу ризиків, проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту. Ковельська громада має ширшу, ніж Володимирська ТГ, мережу комунальних підприємств, а це – додаткові можливості для доходів і підвищені бюджетні зобов'язання. Ковель бере участь у міжнародних грантових програмах, транскордонних ініціативах та проєктах за підтримки міжнародних партнерів. Завдяки цій роботі громада кардинально розширює свої інвестиційні можливості та створює базу для реалізації масштабних проєктів.

У підсумку можна зазначити, що фінансова спроможність Володимирської та Ковельської громад базується на різних підходах до управління ресурсами. Володимир демонструє модель виваженого використання коштів, спрямовану на забезпечення стабільності. Ковель працює у логіці розширеного розвитку, роблячи акцент на інвестиціях та масштабних інфраструктурних рішеннях. Кожна громада формує власну бюджетну модель, що відповідає соціально-економічному профілю та стратегічним потребам [68].

У ході децентралізації одним з основних чинників розвитку громади, її економічної складової, якості та доступності інфраструктурних об'єктів, рівня інвестиційної привабливості, високих стандартів соціальних послуг став інфраструктурний потенціал територіальної громади. Особливо після введення в Україні воєнного стану інфраструктурна спроможність громад демонструє її конкурентоздатність, так як стійкість територій прямо впливає на безпеку та життєдіяльність регіонів.

Володимирська територіальна громада забезпечена стислою інфраструктурною будовою, яка поєднує транспортну мережу міста та сільських населених пунктів громади. Місцеві дороги забезпечують транспортний зв'язок між центральною частиною міста та навколишніми селами. Пропускна здатність доріг та якість їхнього покриття загалом відповідають базовим потребам, однак в окремих напрямках спостерігається зношеність дорожньої інфраструктури, що зумовлено середніми фінансовими ресурсами. Компактність території зменшує навантаження на транспортну систему та дозволяє проводити ремонти дорожньої мережі більш адресно та з меншими затратами. Дорожня мережа Володимирської громади має протяжність орієнтовно 185 км, частина є дорогами місцевого значення [64].

У Ковелі діє розгалужена мережа міських автобусних маршрутів, що забезпечує перевезення пасажирів між будь-якими мікрорайонами міста практично без пересадок. Перевезення здійснюються в звичайному режимі та режимі маршрутного таксі. Для забезпечення державних гарантій у м. Ковелі, міською радою у 2024 році проведено фінансування пільг для безоплатного проїзду окремих категорій громадян за рахунок коштів місцевого бюджету на міських автобусних маршрутах. У Ковельській громаді загальна довжина доріг сягає близько 260 км, вона виконує роль транспортного вузла з інтенсивним рухом. Тому обсяг щорічних витрат на поточні та капітальні ремонти доріг у Ковелі перевищують показники менших громад. Питання якості обслуговування пасажирів на міських автобусних маршрутах знаходяться на постійному контролі у виконавчому комітеті Ковельської міської ради. З січня

2018 року запрацювала міська система диспетчеризації та супутникового моніторингу пасажирського транспорту загального користування [54].

Інфраструктура енергоефективності та інженерних мереж. Володимирською громадою за останні роки було реалізовано до 15 локальних проєктів із утеплення або модернізації комунальних об'єктів. Частина об'єктів систем водопостачання, водовідведення, електропостачання та теплових мереж потребують модернізації, чому перешкоджає обмеження фінансових можливостей громади. Разом з тим інженерні мережі забезпечують стабільне функціонування ключових соціальних закладів та житлового сектору. В останні роки громада активно долучається до проєктів енергоефективності, зокрема утеплення будівель та заміни старих систем опалення в окремих комунальних об'єктах, що частково знижує витрати та підвищує стійкість інфраструктури. Володимир має більш локальний та компактний інфраструктурний профіль, порівняно з Ковелем, а це дозволяє громаді підтримувати базові мережі на прийнятному рівні, але не дає змоги реалізовувати великі модернізаційні проєкти.

У Ковельській громаді останніми роками було реалізовано більше 25 локальних проєктів із утеплення або модернізації комунальних об'єктів, що пояснюється участю громади у державних та міжнародних грантових програмах. Масштабність мереж у Ковелі потребує більше ресурсів, але водночас відкриває можливості для реалізації технологічно складніших проєктів. Інфраструктурний профіль зумовлений роллю міста Ковеля як міжобласного транспортного та логістичного вузла. Територією громади проходять міжнародні автомобільні маршрути та важлива залізнична магістраль і це створює значні переваги для економічної діяльності, транскордонної співпраці та інвестицій. Розвиток транспортної інфраструктури територіальної громади створює умови для внутрішньої мобільності, розвитку логістичного бізнесу, сервісного обслуговування та транзитних функцій, хоча це збільшує навантаження на дорожню мережу та потребує регулярних ремонтів і оновлення. Інженерні мережі Ковельської громади (розгалужені системи теплопостачання, електромереж та комунальних

комунікацій) охоплюють не лише житлові квартали, а й промислові зони та транспортну інфраструктуру, тому їх утримання потребує більших витрат. Останніми роками Ковельська громада активно реалізовує проекти з модернізації систем водопостачання, реконструкції теплових мереж та впровадження енергоощадних технологій, частина з яких фінансується за участі державних та міжнародних фондів, що свідчить про високий рівень інвестиційної спроможності громади.

Сфера соціальної інфраструктури Володимирської та Ковельської ТГ мають значні відмінності, що пояснюється різною чисельністю населення у громадах та рівнем урбанізації. Зокрема, у Володимирській громаді функціонує 13 закладів загальної середньої освіти, кількість дошкільних закладів – 7. Частина будівель закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти потребують ремонту, модернізації опалювальних систем чи енергозберігальних рішень. Деякі об'єкти мають надто великі площі та застарілу модифікацію і створюють підвищене навантаження на бюджет громади. Мережа освітніх та культурних закладів Володимирської ТГ обслуговує міських мешканців та жителів сільських територій громади. Володимир має компактну мережу спортивних об'єктів, орієнтованих переважно на місцевих мешканців. Медичні заклади громади складаються з первинної та вторинної ланок: у м. Володимирі діє одна опорна лікарня та існує мережа амбулаторій. Надання спеціалізованих медичних послуг здійснюється в обласному центрі і це зменшує доступність окремих видів медичної допомоги для сільських жителів.

Ковельська громада має масштабну освітню мережу, яка включає сучасні школи, ліцеї та позашкільні заклади з широким діапазоном освітніх програм – 17 закладів загальної середньої освіти, включаючи ліцеї з розширеними освітніми програмами, та 10 дошкільних закладів. У Ковельській громаді відбуваються культурні та мистецькі заходи, велика увага приділена збереженню культурної спадщини регіону та розвитку туризму. Реалізуються місцеві культурні програми, зокрема «Місто ідей», проводяться фестивалі, виставки, спортивно-культурні події (наприклад, у парках), звертається увага на

підтримання пам'ятних місць. Інформація про актуальні події публікується на офіційному сайті Ковельської міської ради та у новинах, що містять анонси різноманітних подій чи свят.

У м. Ковелі працюють дві великі медичні установи, одна з яких – лікарня інтенсивного лікування, друга – спеціалізований центр екстреної допомоги. Це істотно впливає на розподіл навантаження та якість медичних послуг, а також визначає роль громади як регіонального центру охорони здоров'я. Водночас значні масштаби інфраструктури зумовлюють високі витрати на її утримання, потребу в регулярних капітальних ремонтах та залученні додаткових ресурсів. Ковельська громада завдяки своїм масштабам проводить різноманітні спортивні та культурні заходи регіонального рівня, що створює іміджову привабливість Ковельської громади та потребує значного фінансового ресурсу [69].

Варто підкреслити, що кількісні показники не повністю виявляють відмінність у мережі освітніх та медичних закладів Володимирської і Ковельської територіальних громад. Важливим є те, що у громадах сформувалися різні моделі доступності послуг для населення і це впливає на загальну картину соціальної інфраструктури та визначає рівень комфортності проживання у громадах.

Важливим елементом інфраструктурного потенціалу територіальних громад є стан та доступність адміністративних послуг. Володимирська громада забезпечує базові функції Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), які відповідають головним потребам населення. Після повномасштабного вторгнення росії в Україну головним завданням Володимирської ТГ стало збереження працездатності основних мереж та забезпечення стабільної роботи соціальних закладів. Для громади характерна компактність, локальність та прагнення забезпечити стабільність базових мереж.

Ковельський ЦНАП має розширений перелік послуг та технічні можливості для обслуговування більшої кількості громадян. У воєнний період змінилися інфраструктурні пріоритети Ковельської громади. Ковель, як логістичний вузол, зіштовхнувся із серйозним навантаженням на транспортну

інфраструктуру та необхідністю прийняття додаткових фінансових і організаційних рішень. Багатокомпонентна інфраструктура Ковельської громади створює значні можливості, проте має відповідні виклики.

Інфраструктурний потенціал обох громад відображає різні моделі розвитку. Він є достатнім для реалізації стратегічних завдань місцевого прогресу, проте результати порівняння засвідчують потребу у різних управлінських підходах: Володимир потребує адресної модернізації базових мереж, а Ковель – системного оновлення інфраструктури, що працює на регіональному рівні. Незважаючи на відмінності Володимирська та Ковельська міські територіальні громади залишаються конкурентоспроможними у межах свого регіону, але все ж потребують різних управлінських підходів, адаптованих до масштабу та функціонального профілю кожної з них.

Володимирська територіальна громада показує стабільний рівень відкритості, що проявляється в регулярному оприлюдненні рішень міської ради, проєктів регуляторних актів, бюджетних даних та інформації про діяльність комунальних підприємств. На офіційному сайті громади опубліковані основні фінансові документи — паспорт бюджету, плани використання бюджетних коштів, звіти про виконання бюджету за квартал та рік. Разом із тим, доступність аналітичних матеріалів або порівняльних звітів залишається обмеженою, що знижує можливості для глибокої громадської оцінки управлінських рішень

Ковельська територіальна громада демонструє більш розвинену інфраструктуру цифрової взаємодії та комунікації з населенням. Офіційний сайт громади містить розширені блоки відкритих даних, включаючи геоінформаційні матеріали, інтерактивні карти об'єктів соціальної інфраструктури, бази даних комунального майна, тендерів та договорів. Доступність такої інформації підвищує рівень прозорості діяльності влади та дозволяє громадянам здійснювати незалежний моніторинг витрат і результативності управлінських програм. У Ковелі також функціонує більш розвинена система електронної демократії, а саме інструменти електронних петицій, громадського бюджету, консультацій з громадськістю та електронних

опитувань. Це дозволяє жителям громади брати участь у підготовці рішень на ранніх етапах. Рівень опрацювання звернень у Ковельській громаді загалом вищий: тут частіше використовуються цифрові алгоритми розподілу запитів, а комунікації з мешканцями ведуться паралельно на декількох платформах: офіційному сайті, в соціальні мережі, у мобільних застосунках та на окремих тематичних порталах.

Володимирська та Ковельська міські територіальні громади мають відмінні підходи до оприлюднення публічної інформації, взаємодії з громадянами та забезпечення доступності цифрових сервісів. Аналіз показує, що Володимирська громада забезпечує необхідний мінімальний рівень відкритості, проте у багатьох сферах її діяльність залишається менш системною та менш технічно оснащеною. Оприлюднення рішень відбувається регулярно, однак супровідні документи та архіви представлені частково. Цифрові сервіси працюють, але мають обмежений функціонал та менш активне використання інструментів електронної демократії. На противагу, Ковельська громада демонструє комплексний та технологічно розвинений підхід до забезпечення прозорості. Вона пропонує значно ширші набори відкритих даних, активно використовує інфографіку, публікує розширені матеріали засідань, забезпечує вищу якість онлайн-комунікації та має добре розвинені механізми участі жителів у прийнятті рішень. Водночас, з упевненістю можна сказати, що обидві громади рухаються в одному напрямку – до забезпечення підзвітності та підвищення якості взаємодії влади і громадян.

Для проведення успішної результативної роботи з процесу децентралізації, реформи місцевого самоврядування в Україні було прийнято низку законодавчих ініціатив, що спрямовані на децентралізацію державної влади і розширення функцій місцевих органів в управлінні публічними справами місцевого характеру. Децентралізація влади потребувала прийняття нормативно-правових актів, що забезпечують ефективне регулювання діяльності органів самоврядування в частині правового забезпечення, розширивши тим самим функції місцевих органів в публічному управлінні місцевого значення.

Висновки

Відповідно до поставленої мети і завдань ми прийшли до наступних висновків, що спроможність територіальної громади — це багатовимірний комплекс, який охоплює управлінські, фінансові, інфраструктурні, соціальні, безпекові та цифрові складники. Збалансоване поєднання цих компонентів гарантує ефективне виконання повноважень органами місцевого самоврядування, а також забезпечує сталий розвиток та здатність громади протистояти викликам у контексті децентралізації в сучасних умовах воєнного стану в Україні. Проведений теоретичний аналіз підтверджує, що розвиток територіальної громади залежить не лише від ресурсів, а й від здатності органів місцевого самоврядування формувати ефективні управлінські моделі, забезпечувати прозорість і взаємодію з мешканцями, впроваджувати інноваційні підходи та адаптувати європейські практики.

Децентралізація є способом територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з визначених питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не входять у систему виконавчої следи і є відносно незалежними від неї. У науковому дослідженні напрацьовано та проаналізовано відповідну термінологію та понятійний апарат, що дозволяє розкрити більш повно і точно ключові поняття еволюційності децентралізаційного процесу в Україні за період 2014 – 2020 років. Сукупність цих термінів і понять відображає процеси взаємодії державної влади та новоутворених органів місцевого самоврядування, які працюють взаємопов'язано, реалізуючи стратегію захисту населення громад під час повномасштабної війни. До наукового обігу залучено найбільш актуальні до проблеми дослідження дефініції, що напрацьовані теоретиками місцевого самоврядування у концептуальних засадах. Відповідна термінологія та понятійний апарат дають змогу досліджувати децентралізаційні процеси і ті зміни, що відбуваються у громадах з позицій змін адміністративно-територіального устрою, утворення нових суб'єктів управління, у системі змін місцевого самоврядування муніципального рівня, зважаючи на складність та масштабність реформаційного процесу.

Для проведення успішної результативної роботи з процесу децентралізації, реформи місцевого самоврядування в Україні прийнято низку законодавчих ініціатив, що спрямовані на децентралізацію державної влади і розширення функцій місцевих органів в управлінні публічними справами місцевого характеру. Децентралізація влади потребувала прийняття нормативно-правових актів, що забезпечили ефективне регулювання діяльності органів самоврядування в частині правового забезпечення, розширивши тим самим функції місцевих органів в публічному управлінні місцевого значення.

Варто зазначити, що дана реформа стала альтернативою процесу федералізації, яку постійно нав'язувала російська федерація, що розпочала повномасштабну війну в Україні. Важливим документом була Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Волинської області» від 23.09.2015 р., Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 р., Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р., Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій» від 17.11.2020 р., Закон України «Про функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 р., Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво» від 24.04.2024 р., Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіону на період до 2020 року» від 06.08.2014р., Постанова Кабінету Міністрів України «Методика формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2025 р., Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. та ін.

Статут Володимирської міської територіальної громади є основним нормативно-правовим актом, який визначає принципи місцевого

самоврядування в місті Володимирі відповідно до законодавства України. Цей документ регулює правові, організаційні та фінансові засади життя Володимирської громади, її статус, права та обов'язки мешканців, порядок роботи органів самоврядування. Сталий розвиток міста забезпечується шляхом розробки та реалізації Генерального плану розвитку міста, Стратегії розвитку міста, а також щорічних Програм економічного та соціального розвитку міста, міських та інших цільових програм за участі членів територіальної громади. Виконавчі органи міської ради у своїй діяльності реалізують основні напрямки Стратегії розвитку міста, Програм економічного та соціального розвитку.

Паспорт Ковельської територіальної громади затверджено розпорядженням міського голови міста Ковеля № 111-р від 9 квітня 2025 року. Даним документом затверджено символіку міста – герб, прапор: герб Ковеля – знак, в якому зображено щит, що має червоне (малинове) поле, в центрі золота підкова, оточена трьома срібними хрестами, над щитом розміщена срібна корона, щит обрамлений золотою прикрасою в стилі бароко. Кожен елемент герба символізує спосіб заняття ковельчан. Так, золота підкова в центрі щита – ковальство як давнє ремесло жителів Ковеля, а також назву міста і є символом щастя та благополуччя. Триєдність світу і християнську основу духа символізують хрести. Корона міста є не тільки символічною прикрасою щита, вона також нагадує про Ковельський замок і про королівський статус міста. У середньовічні часи на Волині королівськими були такі міста як Луцьк і Володимир-Волинський. У документі також представлена промисловість Ковеля переліком підприємств.

Глави держави, як Петро Порошенко у 2018 році у щорічному Посланні до Верховної Ради, так і Володимир Зеленський у травні 2019 року після інавгурації, висловилися, що ця реформа має бути предметом і результатом спільної роботи. Децентралізація відповідає інтересам громад, їхніх мешканців та усіх громадян України. Україна стає сильнішою, коли стають сильними громади, децентралізація наблизила владу до людей, вона сприяє вирішенню в найкращий спосіб багатьох інфраструктурних та соціальних програм, бо

децентралізація відповідає євроінтеграційним планам України, вона повністю синхронізована з Європейською хартією місцевого самоврядування.

Проведений аналіз дозволив визначити ключові проблеми, характерні для обох громад, зокрема: обмеженість фінансових ресурсів, потребу в модернізації інфраструктури, нерівномірну доступність соціальних послуг, кадрові та організаційні виклики у сфері управління, а також зовнішні ризики, пов'язані з безпековою ситуацією в країні. Водночас Володимирська та Ковельська громади мають достатній потенціал для подальшого розвитку завдяки сприятливому географічному розташуванню, активній громадськості та наявності стратегічних документів, що задають напрям руху.

Сформульовані у підрозділах 3.2 та 3.3 пропозиції охоплюють головні напрями підсилення спроможності громад: зміцнення фінансової автономії, розвиток інфраструктури та просторового планування, модернізацію управлінських процесів, розширення соціальних послуг, підвищення безпекової стійкості та розбудову міжмуніципальної співпраці. Їх реалізація відповідає європейським практикам місцевого розвитку та рекомендаціям міжнародних програм підтримки громад.

Отже, комплексний підхід до формування політики місцевого розвитку дозволяє громадам зміцнювати власну спроможність, підвищувати якість життя населення та ефективно використовувати доступні ресурси. Запропоновані заходи можуть стати основою для стратегічного планування та практичних рішень органів місцевого самоврядування у Володимирській та Ковельській громадах.

Реалізуючи Стратегічний план розвитку міста, ініціативу слід передати у руки його мешканців у процес відповідального ставлення до стану справ у місті, що сприятиме підвищенню громадської свідомості, патріотизму, активної життєвої позиції. У Володимирі, як місті чистого довкілля, визначено перелік проєктів, з підвищення ефективності системи збору та захоронення твердих побутових відходів. Для покращення якості міського середовища у місті сформульовано завдання, метою яких є формування екологічної свідомості мешканців міста.

Для проведення успішної результативної роботи з процесу децентралізації, реформи місцевого самоврядування в Україні було прийнято низку законодавчих ініціатив, що спрямовані на децентралізацію державної влади і розширення функцій місцевих органів в управлінні публічними справами місцевого характеру. Децентралізація влади потребувала прийняття нормативно-правових актів, що забезпечують ефективне регулювання діяльності органів самоврядування в частині правового забезпечення, розширивши тим самим функції місцевих органів в публічному управлінні місцевого значення.

Список використаних джерел

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
2. Децентралізація влади в Україні : зб. навч.-метод. матеріалів / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. А. Гошовської. – К. : НАДУ, 2015. – 372 с.
3. Малиновський В. Я. Реформа децентралізації у Волинській області: монографія. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2021. 352 с.
4. Юркевич І. Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в Україні Актуальні проблеми правознавства. Випуск 3 (11). 2017 р URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/de33b264-29de-4cec-8a5b-4b15869a65f1/content>
5. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. К. : 2017. 110 с. URL: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2018/04/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-1.pdf>
6. Інститут місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації [монографія] за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. О.Н. Євтушенко, д. держ упр. проф. В.М. Ємельянова. Миколаїв, 2021. 206 с.
7. На захист Михайла Драгоманова – ідеолога децентралізації та важливості громад. 30 вересня 2021 URL: <https://ridna.ua/2021/09/na-zakhyst-mykhayla-drahomanova-ideoloha-detsentralizatsii-ta-vazhlyvosti-hromad/#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%20%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-1.pdf>

8. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості. Зібр. тв.: У 50 т. К., 1986. Т.45. С. 76-139.
9. Єврушенко О. Н., Лушагіна Т. В. Об'єднані територіальні громади Миколаївської області в умовах децентралізації: індикатори ефективності. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв. URL:<https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1561/1/%d0%84%d0%b2%d1%82%d1%83%d1%88%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9e.%20%d0%9d.%2c%20%d0%9b%d1%83%d1%88%d0%b0%d0%b3%d1%96%d0%bd%d0%b0%20%d0%a2.%20%d0%92..pdf>
- 10.Європейська хартія місцевого самоврядування 15.10.1985 р №994_036 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
11. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Оцінювання спроможності громад: що стоїть за новим підходом Мінрозвитку – розгорнутий матеріал. 03.12.2025 р. Портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.ua/news/20256>
14. Ю. Голинський, В. Нурієва. Фінансова спроможність громад під час повномасштабної війни. Економіка та суспільство. Випуск № 55/2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2865/2789>
15. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. К. : ПРООН/МПВСР, 2016. 269 с.
16. Безпечна громада – це спільна відповідальність і точка зародження практичних рішень. Міністерство розвитку громад та територій України, опубліковано 27 червня 2025 року. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/bezpechna-hromada-tse-spilna-vidpovidnist-i-tochka-zarodzhennia-praktychnykh-rishen-oleksii-kuleba>

17. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. 2-ге вид., доп. й перероб. К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.

18. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

19. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 25.05.2003 р. № 755-IV URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

20. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 № 1275-VI. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text>

21. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

22. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад: Закон України від 26.11.2015 р. № 837-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837-19#Text>

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19#Text>

24. Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища: Закон України від 09.02.2017 р. № 1848-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1848-19#Text>

25. Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад: Закон України від 09.02.2017 р. №1851-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19#Text>

26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на території суміжних районів: Закон України від 14.03.2017 р. № 1923-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-19/stru3>

27. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій: Закон України від 17 листопада 2020 року № 1009-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-20#Text>

28. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2259-IX URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

29. Про міжнародне територіальне співробітництво: Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20/stru>

30. Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування: Закон України від 9 травня 2024 року № 3703-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>

31. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. № 333-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80/stru>

32. Оновлення Концепції на державному рівні. Децентралізація. Кадри та організація роботи у сфері місцевого самоврядування. URL:

<https://www.auc.org.ua/novyna/onovlennya-koncepciyi-na-derzhavnomu-rivni>

33. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства «Про затвердження Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад» від 15.08.2014 р. № 225. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-14#Text>

34. Постанова Верховної Ради України «Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні» від 04.06.2015 р. № 509/VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-19#Text>

35. Постанова Кабінету Міністрів України «Методика формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 р. № 214. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>

36. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

37. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Волинської області» від 13.05.2020 № 590-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2020-%D1%80#Text>

38. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територіальних громад Волинської області» від 12 червня 2020 року № 708-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2020-%D1%80#Text>

39. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» від 21.12.2022 р. № 265. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22#Text>

40. Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України «Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад та додаткових договорів про приєднання до співробітництва» від 05.04.2023 № 217 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0217938-23#Text>

41. Постанова Верховної Ради «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 № 807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-IX#Text>

42. Статут територіальної громади міста Володимира-Волинського. URL:

<https://volodymyrrada.gov.ua/pro-misto/statut-terytorialnoyi-gromady-m-volodymyra-volynskogo/>

43. Паспорт Ковельської територіальної громади. URL: <https://kowlrada.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/pasport.pdf>

44. Засідання Ради регіонального розвитку Офіційний веб-сайт Волинської ОДА. URL: <https://voladm.gov.ua/>

45. Протягом року громади приросли землею. Урядовий кур'єр, 2018 р. 27 грудня. С.6

46. Аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до ВРУ «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo-poslannya-prezidenta>

47. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2771798-decentralizacia-zelenskij-rozpoviv-pro-osnovni-zavdanna-u-sferi-regionalnoi-politiki.html>

48. Володимир Зеленський на Всеукраїнському форумі «Децентралізація – одна з найуспішніших реформ, що реалізується в Україні». 28 липня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-na-vseukrayinskomu-forumi-decentralizaci-69761>

49. Солоненко М. Активна громада – шлях успішного реформування. Голос України, 2019. 8 червня. С. 4.

50. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження розподілу субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ у 2019 році» від 24.04.2019 р № 280-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2019-%D1%80#Text>

51. Сайт Ковельської міської ради URL: <https://kowlrada.gov.ua/>

52. Інформація про виконання Програми економічного і соціального розвитку Ковельської міської територіальної громади за 2021 - 2022 рр. URL: <https://kowlrada.gov.ua/ekonomika/programa-ekonomichnogo-i-soczialnogo-rozvytku/>

53. Інформація про виконання Програми економічного і соціального розвитку Ковельської міської територіальної громади за 2023 р. URL:

<https://kowelrada.gov.ua/ekonomika/programa-ekonomichnogo-i-soczialnogo-rozvytku/>

54. Інформація про виконання Програми економічного і соціального розвитку Ковельської міської територіальної громади за 2024 р. URL:

<https://kowelrada.gov.ua/ekonomika/programa-ekonomichnogo-i-soczialnogo-rozvytku/>

55. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

56. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.» від 05.08.2020 р. №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

57. Рішення Волинської обласної ради «Про нову редакцію Стратегії розвитку Волинської області на період до 2027 року» від 21.08. 2025 р. № 33/2 URL: <https://new.volynrada.gov.ua/resolutions/pro-novu-redakcziyu-strategiyi-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>

58. URL: <https://kowelrada.gov.ua/ekonomika/programa-ekonomichnogo-i-soczialnogo-rozvytku/>

59. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

60. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» від 11.03.2022 р. № 252 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>

61. Новий адміністративно-територіальний устрій Волині: які функції мають новостворені районні державні адміністрації. За матеріалами ефіру на телеканалі «UA:Волинь» 31.03.2021 р. URL: <https://voladm.gov.ua/new/noviy-administrativno-teritorialniy-ustriy-volini-yaki-funkciyi-mayut-novostvoreni-rayonni-derzhavni-administraciyi/>

62. Програма економічного, соціального та культурного розвитку Володимир-Волинської міської територіальної громади на 2023-2025 роки
URL: <https://volodymyrrada.gov.ua/programy-mista/>
63. У Володимирі схвалили середньостроковий план публічних інвестицій на 2026-2028 роки. 28.08.2025 р. URL: <https://volodymyrrada.gov.ua/u-volodymyri-shvalyly-serednostrokovyj-plan-publichnyh-investycij-na-2026-2028-roky/>
64. Стратегія розвитку Володимир-Волинської міської територіальної громади на 2017–2027 роки та план реалізації на 2021 – 2024 роки. URL: <https://volodymyrrada.gov.ua/pro-misto/strategiya-rozvytku-mista/>
65. Про бюджет Володимир-Волинської міської територіальної громади на 2024 рік: Рішення від 14.12.2023. №31/20 URL: https://volodymyrrada.golos.net.ua/?p=pryynyati_rishennya&sp=single&id=3205
66. Звіт про роботу міського голови Ігоря Пальонки за 2024 рік. Ковель. URL: <https://volodymyrrada.gov.ua/>
67. Бюджет Ковельської міської територіальної громади на 2024 рік: Рішення Ковельської міської ради від 21.12.2023 №44-30 URL: <https://kowlrada.gov.ua/byudzhet/byudzhet-kovelskoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-zi-zminamy-na-2024-rik/>
68. Кравченко В. Публічне управління та місцеве самоврядування. Київ: Алерта, 2021.
69. Державна служба статистики України. Соціально-економічні показники регіонів, 2023–2024. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr+.htm